

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІНІ БІЗНЕСУ, ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ І ТУРИЗМУ**

МАКРОЕКОНОМІКА

**Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи
для студентів спеціальності 075 «Маркетинг»
ступеню вищої освіти «бакалавр»**

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики
Протокол № 2
від 17 вересня 2019 р.

Чернігів ЧНТУ 2019

Макроекономіка. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи для студентів спеціальності 075 «Маркетинг» ступеню вищої освіти «бакалавр» / Укладач С.О.Полковниченко. Чернігів: ЧНТУ, 2019. 74 с.

Укладач: Полковниченко Світлана Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Відповідальний за випуск: Вербицька Анна Вікторівна,
завідувач кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики
Чернігівського національного
технологічного університету,
кандидат наук з державного управління,
доцент

Рецензент: **Гонта Олена Іванівна**,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туризму
Чернігівського національного
технологічного університету

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
Тема 1. Макроекономіка як наука.....	7
Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.....	12
Тема 3. Сукупний попит і сукупна пропозиція в макроекономічному аналізі.....	20
Тема 4. Споживання, заощадження та інвестиції.....	25
Тема 5. Структура і рівновага національного ринку.....	31
Тема 6. Національний ринок грошей та його взаємодія з ринком благ	36
Тема 7. Національний ринок праці та його взаємодія з товарним та грошовим ринками.....	41
Тема 8. Макроекономічна нестабільність.....	45
Тема 9. Моделі економічного зростання.....	51
Тема 10. Держава в системі макроекономічного регулювання.....	56
Тема 11. Фіскальна політика держави.....	60
Тема 12. Грошово-кредитна політика держави.....	64
Тема 13. Макроекономічні процеси у відкритій економіці.....	67
Список рекомендованої літератури.....	72
Інформаційні ресурси.....	74

ВСТУП

Макроекономіка як складова частина сучасної економічної теорії є однією з найважливіших дисциплін у професійній підготовці фахівців економічного та управлінського напрямів, яка забезпечує їх інструментарієм для практичної діяльності.

Макроекономіка досліджує сукупну (агреговану) поведінку всіх суб'єктів економічної системи, вплив державної політики на її розвиток.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Макроекономіка» є формування у студентів знань про механізм функціонування економічної системи та макроекономічної політики щодо регулювання економіки і набуття відповідних професійних компетентностей, що забезпечують формування соціально-економічної поведінки.

Основні завдання курсу спрямовані на

- формування у студентів компетентності відносно макроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою, а також умов, чинників та результатів функціонування національної економіки як єдиного цілого.

- набуття умінь аналізувати основні макроекономічні показники та індикатори макроекономічного розвитку й оцінювати ефективність макроекономічної політики держави.

У результаті вивчення дисципліни студент повинен *розуміти* економічний сенс та значення основних макроекономічних показників або іншої інформації під час вивчення макроекономічних процесів; вплив поведінки економічних суб'єктів та макроекономічної політики на обсяг споживання та інвестицій, валютні курси, рівень інфляції, рівень безробіття, торговельний баланс та ін.; *знати* основні категорії макроекономіки; причинно-наслідкові зв'язки, що існують в економіці на макрорівні; систему національних рахунків та її основні макроекономічні показники; основні індикатори макроекономічної нестабільності; основні моделі та концепції макроекономічної рівноваги; споживання, заощадження та інвестиції і їх взаємозв'язок із ВВП; концепції мультиплікатора та акселератора і їх взаємозв'язок; роль держави як суб'єкта макроекономічного регулювання; основні концепції та механізм фіскальної та грошової політики держави; механізм зовнішньої політики; основні проблеми ринку праці та соціальної політики; основні моделі економічного зростання та інше; *вміти* користуватися теоретичними положеннями дисципліни для вирішення практичних завдань щодо аналізу макроекономічної ситуації будь-якої країни; розраховувати основні макроекономічні показники; аналізувати макроекономічні результати функціонування та розвитку економіки; знаходити прийняття стратегічних рішень щодо заходів державного впливу на макроекономічні процеси; оцінювати ефективність макроекономічної політики держави.

Важлива роль у засвоєнні курсу відводиться семінарським заняттям. Проте глибоке вивчення дисципліни досягається, насамперед, в процесі самостійної роботи студентів. Саме самостійне поглиблене вивчення

дисципліни у поєднанні з аудиторними заняттями може забезпечити ґрунтовні й міцні знання, які допоможуть майбутнім фахівцям у їх практичній діяльності.

Семінарські (практичні) заняття мають на меті закріпити отримані на лекціях і в процесі самостійного вивчення спеціальної літератури теоретичні знання, перевірити рівень засвоєння теоретичного матеріалу, а також сформулювати практичні навички та вміння користуватись відповідними знаннями.

На семінарське заняття для обговорення виносяться питання, які розкривають зміст курсу і які зафіксовані в даних методичних вказівках як план семінару.

Основною формою проведення семінарів є обговорення найбільш проблемних і складних питань з окремих тем, а також вирішення завдань і розбір ситуацій, що виникають на макроекономічному рівні.

Під час семінарських занять викладач оцінює усні та письмові відповіді студентів, підготовлені доповіді, реферати, участь у дискусіях, уміння доводити власні думки, уміння застосувати теоретичні знання для вирішення конкретних практичних ситуацій. Оцінки, отримані на семінарських заняттях, враховуються в підсумковій оцінці з дисципліни «Макроекономіка». Оцінки визначаються за такими критеріями: повнота розкриття питання, логічна послідовність викладу матеріалу, культура мови, аналітичне мислення, вміння формулювати висновки.

Непідготовленість студента до практичного заняття або відсутність його на занятті розцінюється як академічна заборгованість, яка повинна бути відпрацьована.

Самостійна робота студентів – один із основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять.

Головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, вмінь та навичок, а також самостійне вивчення та освоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Питання, що виникають у студентів стосовно виконання запланованих завдань, вирішуються на консультаціях, які проводяться згідно з графіками, затвердженими кафедрою.

Самостійна робота студента з даної дисципліни передбачає його ознайомлення з різноманітною навчальною і методичною літературою, класичними працями відомих економістів, а також з монографіями та науковими статтями вітчизняних авторів.

Самостійна робота студентів за навчальною дисципліною «Макроекономіка» включає такі форми: підготовка до семінарських (практичних) занять; вивчення питань, що виносяться для самостійної роботи; виконання вправ і тестових завдань; підготовка до виконання модульних робіт; підготовка презентації результатів дослідження на задану тематику; виконання курсової роботи; підготовка до іспиту.

Підготовка студентів до семінарських занять потребує: опрацювання та засвоєння лекційного матеріалу, а також рекомендованої навчальної літератури,

з обов'язковим вивченням запропонованих ключових понять, підготовки відповідей на питання, які розглядатимуться на заняттях; перегляду списку питань для самоконтролю знань (спробуйте дати відповіді на запропоновані питання, не користуючись конспектом); виконання вправ, тестів, задач, запропонованих для самостійної роботи.

Всі завдання самостійної роботи студентів поділяються на обов'язкові та вибіркові, виконуються у встановлені терміни, з відповідною оцінкою та передбачають певні форми звітності щодо їх виконання. Обов'язкові завдання виконуються кожним студентом у процесі вивчення дисципліни, вибіркові завдання є альтернативними.

Після виконання обов'язкових та вибірових завдань у встановлені терміни студент звітує викладачеві, а набрані ним бали проставляються у журналі обліку поточної успішності студентів та враховуються як кількість балів за поточну успішність у навчальній роботі.

Виконання самостійної роботи здійснюється шляхом опитування на практичних заняттях, а також на індивідуальних консультаціях.

Значною є роль самостійної роботи студентів у підготовці до поточного й підсумкового контролю знань та умінь.

Об'єктами поточного контролю знань студента є: систематичність та активність роботи на семінарських заняттях; виконання завдань для самостійного опрацювання; виконання самостійних робіт та модульних завдань.

У разі невиконання завдань поточного контролю з об'єктивних причин, студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття. Порядок такого контролю визначає викладач.

Проміжний контроль проводиться у вигляді за відповідними змістовними модулями. Підготовка до виконання модульних завдань передбачає повторення вивченого матеріалу.

Завершується вивчення дисципліни «Макроекономіка» складанням іспиту, що передбачено навчальним планом підготовки бакалаврів.

Тема 1. МАКРОЕКОНОМІКА ЯК НАУКА

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Макроекономіка в системі економічних наук. Предмет макроекономіки.
2. Макроекономічні суб'єкти та їх взаємодія.
3. Методи макроекономічного аналізу.
4. Макроекономічні моделі кругообігу ресурсів, товарів і доходів.

Теми рефератів, доповідей

1. Становлення та розвиток макроекономіки.
2. Макроекономіка – теоретична основа державної економічної політики.
3. Основні макроекономічні проблеми та суперечності економіки України.
4. Внесок інституціоналізму в розвиток макроекономіки.
5. Розвиток макроекономічної теорії у працях лауреатів Нобелівської премії з економіки.
6. Макроекономіка як об'єкт наукового аналізу і як навчальна дисципліна.
7. Особливості макроекономічного аналізу.
8. Макроекономічні моделі.
9. Основні школи та напрямки сучасної макроекономічної теорії.
10. Методи наукового дослідження в макроекономіці.
11. Сучасні аспекти розвитку макроекономіки.

Питання для самоконтролю знань

1. Яке місце займає макроекономіка в системі економічних наук?
2. Для чого потрібно вивчати макроекономіку?
3. Які основні завдання повинна вирішити макроекономічна теорія?
4. Наведіть приклади впливу макроекономічного аналізу на економічну політику.
5. Розкрийте взаємозв'язок між мікро- та макрорівнями економічної системи?
6. Поясніть, які спільні проблеми дослідження мають мікро- і макроекономіка.
7. На яких рівнях аналізу й у чому саме проявляються відмінності між мікро- і макроекономікою?
8. Що є об'єктом макроекономіки?
9. Дайте визначення макроекономічних суб'єктів та охарактеризуйте види їх активності.
10. Дайте визначення предмету макроекономіки.
11. Розкрийте зміст функцій макроекономіки.
12. Охарактеризуйте основні етапи макроекономічних досліджень.
13. Які макроекономічні змінні відносяться до ендогенних та екзогенних?
14. Охарактеризуйте основні методи макроекономічного аналізу.
15. Які специфічні методи аналізу макроекономічних процесів ви знаєте?

16. Чому макроекономічне моделювання вважають основним методом дослідження у макроекономіці?
17. Для чого використовують аналіз *ex post* і *ex ante*?
18. Що вивчає позитивна макроекономіка? Що вивчає нормативна макроекономіка?
19. Наведіть приклади позитивної і нормативної макроекономіки.
20. Які макроекономічні проблеми обговорюються в Україні останнім часом?
21. Як відбувається кругообіг доходів і витрат в економічній системі?
22. Розкрийте зв'язок між потоками і запасами.
23. Що слід розуміти під відтоками та ін'єкціями у моделях кругообігу?

Завдання для самостійної роботи ***Визначте терміни і поняття***

Макроекономіка, агреговані параметри, економічна система, сектор домогосподарств, сектор підприємництва, державний сектор, сектор закордон, експорт, імпорт, чистий експорт, заощадження, інвестиції, фінансові ринки, макроекономічні показники, макроекономічні закономірності, макроекономічні цілі, предмет макроекономіки, теоретико-пізнавальна (гносеологічна) функція макроекономіки, практична функція макроекономіки, прогностична функція макроекономіки, світоглядна функція макроекономіки, економічна політика, інструменти макроекономічної політики, макроекономічне моделювання, агрегування, аналіз, синтез, аналіз *ex post*, аналіз *ex ante*, діалектичний метод, наукова абстракція, дедукція, індукція, історичний метод, кількісний аналіз, якісний аналіз, логічний метод, екзогенні змінні, ендогенні змінні, статичні моделі, динамічні моделі, нормативна макроекономіка, позитивна макроекономіка, відкрита економіка, потоки, запаси, відтоки, ін'єкції (притоки).

Визначте, які з наступних тверджень відносяться до мікроекономіки, а які – до макроекономіки:

1. Національний банк понизив облікову ставку з метою розширення доступу інвесторів до кредитів.
2. Адміністрація шахти прийняла рішення про звільнення частини робітників.
3. Індекс цін споживчих товарів у N_1 році зріс порівняно з N_0 роком на 25%.
4. Зростання цін енергоносіїв підвищило витрати виробництва фірми.
5. Зростання цін енергоносіїв сприяло посиленню інфляції витрат.
6. Валовий внутрішній продукт країни у минулому році зріс на 5%.
7. Фактичний рівень безробіття за минулий рік зріс на 3%.
8. За минулий місяць прибуток фірми «АВК» зріс на 5 %.
9. Якщо ціни на бензин зростуть, його споживання зменшиться.
10. Зі зміною доходу видатки споживачів на товари першої необхідності змінюються незначно.

11. Зниження рівня інфляції пов'язане зі зниженням цін переважної більшості товарів.

12. Підвищення рівня ділової активності економічних суб'єктів є ознакою економічного піднесення.

Визначте, які з наступних тверджень є позитивними, а які – нормативними:

1. Торік інфляція суттєво знизила добробут населення, і урядова політика повинна бути спрямована на зниження її рівня.

2. Уряд повинен надавати матеріальну допомогу бідним.

3. Бюджетний дефіцит слід скоротити за рахунок підвищення податків і зменшення урядових видатків.

4. Війна в Іраку спричинила підвищення цін світового ринку на нафту, що призвело до скорочення споживання бензину.

5. Люди з низьким рівнем доходів не повинні сплачувати податки.

6. За минулий місяць загальний рівень цін зріс на 2%.

7. Рівень доходів на душу населення у США вищий, ніж в Україні.

8. Американці більш щасливі, ніж українці.

9. Оскільки паління шкідливе для здоров'я, уряд повинен підвищити податок на продаж тютюнових виробів, що сприятиме зменшенню числа курців.

10. Якщо Україна підвищить митні тарифи на імпортовані товари, вони подорожчають для українських споживачів.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Ринок є спільним об'єктом вивчення для мікро- і макроекономіки.

2. Теоретичні основи мікроекономіки слугують фундаментом макроекономіки, оскільки загальноекономічні тенденції складаються в результаті прийняття індивідуальних рішень мільйонів домогосподарств і фірм, які в своїй сукупності утворюють економічну систему.

3. Головною ознакою, що відрізняє типи економічних систем, є специфічне поєднання форм власності і регуляторів розвитку економіки.

4. Змішана економіка поєднує різні форми власності за пріоритету приватної, два регулятори розвитку економіки - індикативний план і ринок.

5. Практична функція макроекономіки полягає у формуванні економічного мислення та світогляду людей, їх позиції у громадянському суспільстві.

6. Екзогенними називаються зовнішні змінні, величина яких визначається в результаті побудови економічної моделі.

7. Прогноз – це науково обґрунтована гіпотеза про вірогідний стан економічної системи у майбутньому, яка ґрунтується на вивченні закономірностей і тенденцій розвитку економічних явищ і процесів.

8. Всі макроекономічні показники, за винятком рівня цін, є агрегованими, тобто узагальненими для всіх агентів економічної системи за допомогою спеціальних методів.

9. Макроекономічні, як і інші наукові дослідження, спираються на діалектику – єдність конкретного та абстрактного підходу, аналізу та синтезу, індукції та дедукції, логічного та історичного, кількісного та якісного аналізу – як загальний метод пізнання.

10. Аналіз *ex ante* – це аналіз минулого періоду, котрий дозволяє пояснити шляхи і засоби, за допомогою яких система досягла сьогоденних параметрів розвитку та скоригувати попередні концепції.

Тести

1. До специфічних методів макроекономіки належать:

- а) метод агрегування показників;
- б) прогнозування;
- в) макроекономічне моделювання;
- г) всі відповіді правильні.

2. Всі перелічені змінні є потоками, окрім:

- а) валового національного продукту;
- б) особистого багатства;
- в) споживчих витрат;
- г) особистого доходу, який залишається у розпорядженні (використовуваний дохід).

3. Виникнення макроекономіки як науки пов'язане з іменем видатного англійського економіста, науковий доробок якого принципово змінив і поглибив знання людства про економіку в цілому:

- а) Дж. М. Кейнса;
- б) А.Сміта;
- в) Дж. Хікса;
- г) Д. Рікардо.

4. Позитивна макроекономіка відрізняється від нормативної тим, що:

- а) перша намагається пояснити те, що повинно відбуватися в економіці, а друга – те, що відбувається;
- б) перша вивчає фактичний стан економіки, друга – надає рекомендації щодо шляхів вирішення макроекономічних проблем;
- в) перша вивчає позитивні тенденції економічного розвитку, друга – економічні нормативи;
- г) перша вивчає позитивні тенденції економічного розвитку, а друга – негативні.

5. На відміну від мікроекономіки, макроекономіка:

- а) досліджує фактичний стан економіки;

- б) вивчає функціонування ринкової системи в цілому;
- в) не має єдиної цільової функції;
- г) всі відповіді правильні.

6. Предметом вивчення макроекономіки є:

- а) механізм функціонування сучасної економічної системи;
- б) економічна політика держави;
- в) продуктивні сили суспільства у взаємозв'язку з виробничими відносинами;
- г) поведінка індивідуальних господарських суб'єктів у різних ринкових структурах.

7. Найпоширенішим методом дослідження економічних процесів на рівні економічної системи в цілому є:

- а) спостереження;
- б) граничний аналіз;
- в) статистичний аналіз;
- г) макроекономічне моделювання.

8. Основними суб'єктами макроекономіки є:

- а) домогосподарства, ринок, держава, підприємницькі структури;
- б) закордон, фінансові корпорації, фірми, домогосподарства;
- в) домогосподарства, підприємницькі структури, держава, закордон;
- г) ділові підприємства, фінансові установи, бюджетні установи, держава.

9. Об'єкти макроекономічного аналізу характеризують:

- а) агреговані величини;
- б) порівняльні величини;
- в) граничні величини;
- г) відносні величини.

10. Термін «макроекономіка» у науковий оборот увів норвезький економіст, лауреат Нобелівської премії з економіки:

- а) Я. Тінберген;
- б) Р. Фріш;
- в) Дж. М. Кейнс;
- г) П. Самуельсон.

Тема 2. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНИХ РАХУНКІВ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Теоретичні засади та принципи побудови системи національних рахунків (СНР).
2. Основні макроекономічні показники.
3. Номінальні та реальні макроекономічні показники.

Теми рефератів

1. Індекс людського розвитку (ІЛР).
2. Індекс економічної свободи (ІЕС).
3. Рівень глобалізації (РГ).
4. Створення системи національних рахунків.
5. Впровадження СНР в Україні.
6. Структура та динаміка ВВП в Україні.
7. ВВП та суспільний добробут. Недоліки показника ВВП для оцінки добробуту.
8. Тіньова економіка та методика обчислення її обсягів.
9. Перспективи зростання ВВП України.

Питання для самоконтролю знань

1. Що являє собою система національних рахунків (СНР)?
2. На яких методологічних принципах ґрунтується побудова СНР?
3. Дайте визначення основних категорій СНР: інституційної одиниці, сектора, економічної операції, рахунка, доданої вартості.
4. Які основні типи класифікацій використовуються в СНР?
5. Які сектори економіки виділяє СНР?
6. Як класифікуються економічні операції?
7. З якою метою складаються консолідовані рахунки внутрішньої економіки?
8. Для чого розмежовуються запаси і потоки у складі СНР?
9. Назвіть основні макроекономічні показники, що розраховуються в СНР.
10. Як обчислюється валовий випуск? Що входить до складу валового випуску?
11. Що включає проміжне споживання і як воно впливає на величину ВВП?
12. Проілюструйте співвідношення валової, проміжної, кінцевої продукції і доданої вартості.
13. Що таке поточні трансферти і яким чином вони впливають на величину основних макроекономічних показників?
14. Дайте характеристику основних методів розрахунку ВВП.
15. Чим відрізняються між собою ВВП і ВНП?
16. Для чого і як обчислюють ЧНП і НД?

17. Як обчислюють показники особистого доходу і доходу кінцевого використання?

18. Чому співвідношення валових приватних внутрішніх інвестицій та амортизації є індикатором стану національної економіки?

19. Який склад національного багатства суспільства?

20. У чому полягає різниця між номінальним і реальним ВВП?

21. Як обчислюють реальний обсяг ВВП?

22. Що показує дефлятор ВВП? Як розраховують дефлятор ВВП?

23. Що показує індекс споживчих цін?

24. Порівняйте індекси Ласпейреса, Пааше та Фішера. У чому полягає різниця між індексом споживчих цін та дефлятором?

25. У чому полягає сутність процесу інфлювання і дефлювання ВВП? Який вплив інфлювання та дефлювання на величину реального ВВП?

26. Обґрунтуйте, чому необхідно розраховувати реальне економічне зростання ВВП в показниках на одного працюючого чи на душу населення країни?

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Розрахуйте ВВП і ЧНП за таких умов (млрд євро): споживчі витрати дорівнюють 160, валові інвестиції – 40, державні видатки – 60, трансферти – 20, експорт – 14, імпорт – 12, амортизація – 38.

Задача 2. У поточному році номінальний ВВП країни А становив 2500 млн дол. США, у базовому році – 2200 млн дол. Дефлятор ВВП у поточному році – 107,5 %. Визначте темп приросту реального ВВП у поточному році.

Задача 3. За наведеними даними розрахувати обсяг ВВП.

Рахунок	Млрд грн
Особисті споживчі витрати	1150
Державні закупівлі товарів та послуг	250
Чисті приватні внутрішні інвестиції	200
Амортизація	80
Експорт товарів та послуг	60
Імпорт товарів та послуг	40

Задача 4. В умовній країні виробляють і споживають лише три блага – хліб, джинси і книги. У таблиці наведено дані про їхню кількість і ціну (за одиницю) за два роки. Приймаючи 2017 рік за базовий, обчисліть для кожного з років: а) номінальний ВВП; б) індекс споживчих цін і дефлятор ВВП.

Благо	2017 р.		2018 р.	
	ціна, грн	кількість	ціна, грн	кількість
Хліб	13	500 000	15	400 000
Джинси	800	6 000	850	8 000
Книги	40	15 000	50	18 000

Задача 5. Розрахувати ВВП за таких умов (млрд грн): випуск – 920, проміжне споживання – 560, податок на додану вартість – 40, інші продуктові податки – 8, субсидії на продукти – 10.

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Система національних рахунків, інституційна одиниця, економічна операція, резидент, нефінансові корпорації, фінансові корпорації, сектор загального державного управління, сектор домашніх господарств, сектор некомерційних організацій, сектор зовнішньоекономічних зв'язків, галузь, рахунок, консолідований рахунок, поточний рахунок, рахунок нагромадження, рахунок виробництва, рахунок утворення доходів, рахунок розподілу доходів, рахунок капіталу, фінансовий рахунок, рахунок продуктів і послуг, балансова таблиця, валовий внутрішній продукт (ВВП), валовий національний продукт (ВНП), чистий національний продукт (ЧНП), національний дохід (НД), особистий дохід, дохід кінцевого використання, виробничий (за доданою вартістю) метод розрахунку ВВП, валовий випуск, проміжне споживання, додана вартість, розрахунок ВВП за методом кінцевого використання (за витратами), розподільчий (за доходами) метод розрахунку показника ВВП, споживання, інвестиції, валові приватні інвестиції, процент, рента, прибуток, амортизація, непрямі податки на бізнес, чисті інвестиції, чистий експорт, державні витрати, державні трансфертні платежі, національне багатство, номінальний ВВП, реальний ВВП, дефлятор ВВП, постійні ціни, поточні ціни, індекс Ласпейреса (індекс споживчих цін), індекс Пааше (індекс-дефлятор), індекс Фішера, темп економічного зростання, темп приросту ВВП, інфлювання, дефлювання.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Система національних рахунків – це система взаємопов'язаних показників найзагальніших результатів економічної діяльності країни.
2. Система національних рахунків відображає господарський кругообіг – безперервний потік перетворень видатків у доходи, а доходів у видатки.
3. Валовий національний продукт – це сумарна вартість поточного виробництва кінцевих товарів і послуг, вироблених протягом певного проміжку часу в межах географічних кордонів країни.
4. З підвищенням пенсій сума ВВП, розрахованого за доходами, збільшиться на ту ж величину.
5. Державні інвестиції не є складовою валових інвестиційних видатків.
6. Збільшення запасів виробленої у поточному році, але не реалізованої продукції, зменшує показник ВВП на ту ж величину.
7. Бум на ринку житла, що супроводжувався збільшенням придбання квартир у новобудовах, збільшив обсяг споживчих видатків домогосподарств як складової ВВП.

8. Чистий експорт – це чисті доходи фірм-експортерів, різниця між їх витратами і витратами.

9. Обсяги номінального і реального ВВП обчислюються лише у грошовому виразі.

10. Реальний ВВП – це вартість поточного виробництва товарів і послуг, виражена у постійних цінах базового року.

11. Індекс Ласпейреса є базовим індексом цін для розрахунку рівня інфляції.

12. Індекс споживчих цін враховує зміну цін товарів фіксованого споживчого кошика, структура якого фіксується на рівні базового року.

13. ВВП перевищує ЧНП на величину непрямих податків на бізнес.

14. Показником, який найбільш точно відображає величину доходів, зароблених вітчизняними власниками факторів виробництва, як на території країни, так і в країнах закордону, є особистий дохід.

15. Національний дохід може бути обчислений як різниця між ВВП і амортизацією.

16. Якщо з національного доходу вирахувати внески на соціальне страхування, податки на прибутки корпорацій, нерозподілений прибуток корпорацій і чистий процент з державного боргу та додати суму трансфертних платежів, то одержимо величину особистого доходу.

17. Використовуваний дохід домогосподарств включає державні трансфертні платежі.

18. Номінальний ВВП завжди перевищує реальний.

19. ВВП відрізняється від ВВП на суму чистого експорту.

20. Показник ВВП на душу населення застосовується для оцінки рівня добробуту.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. За наведеними даними розрахуйте: а) обсяг валового національного продукту (ВВП); б) обсяг національного доходу; в) обсяг ВВП на душу населення, якщо чисельність населення становить 20 млн чол.

Рахунок	млрд гр. од.
Валові інвестиції	20
Чисті інвестиції	5
Чисті непрямі податки на бізнес	12
Заробітна плата	43
Рента	2
Чисті відсотки	6
Дохід від власності	3
Податок на прибуток корпорацій	8
Дивіденди акціонерам	7
Нерозподілений прибуток корпорацій	5

Задача 2. За даними таблиці визначте, як зміниться рівноважний ВВП, якщо податки збільшаться на 10 млрд гр. од., а державні закупівлі – на 20 млрд гр. од.

ВВП, млрд гр. од.	220	240	260	280	300
Сукупні витрати млрд гр. од.	200	215	230	245	260

Задача 3. За наведеними даними розрахуйте ВВП як суму видатків (в млрд гр. од.).

Рахунок	млрд гр. од.
Особисті видатки на споживання	500
Чисті інвестиції	60
Державні закупки товарів і послуг	200
Рента	30
Прибуток акціонерних підприємств	100
Процент	80
Непрямі податки на бізнес	40
Заробітна плата	420
Трансфертні платежі	60
Доходи індивідуальних власників	120
Чистий експорт	30

Задача 4. За наведеними даними розрахуйте: а) обсяг валового національного продукту (ВВП); б) обсяг чистого національного продукту.

Рахунок	млрд гр. од.
Особисті споживчі витрати	210
Державні закупки товарів та послуг	55
Чисті приватні внутрішні інвестиції	50
Амортизація	10
Експорт товарів та послуг	12
Імпорт товарів та послуг	14

Задача 5. Визначити ВВП за наступними даними:

Рахунок	млрд гр. од.
Чисті приватні інвестиції	75
Державні закупки	80
Споживання домашніх господарств	250
Надходження в державний бюджет прямих податків	30
Непрямі податки	20
Субвенції підприємцям	25
Експорт	150
Імпорт	110

Задача 6. За наведеними даними розрахувати ВВП методом витрат.

Рахунок	млрд гр. од.
Експорт	550,5
Дивіденди	90
Амортизація	1460
Зарплата	2163
Державні закупки товарів і послуг	1865,5
Рента	49,5
Непрямі податки	385,5
Додаткові виплати до зарплати	420
Валові приватні інвестиції	1113,5
Податки на доходи корпорацій	132
Трансфертні платежі	580
Проценти за капітал	371,5
Дохід індивідуальних власників	198
Споживчі витрати	2782,5
Імпорт	507
Внески на соцстрах	222
Податки на особисті доходи	558

Задача 7. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте: а) ВВП; б) дохід кінцевого використання; в) величину приватних заощаджень.

Рахунок	млрд дол.
Трансфертні платежі	4,0
Валові внутрішні інвестиції	16,2
Непрямі податки на бізнес	7,0
Особисті прибуткові податки	2,6
Чистий експорт	1,1
Нерозподілений прибуток корпорацій	2,8
Амортизація	7,9
Особисті споживчі витрати	77,2
Податки на прибутки корпорацій	1,4
Внески (виплати) на соціальне страхування	0,2
Державні закупки товарів і послуг	8,5

Задача 8. Припустимо, що в країні виробляються і споживаються три блага. В таблиці наведені кількість і ціна (за одиницю) кожного із них за два періоди. Розрахуйте індекс Ласпейреса, індекс Пааше і індекс Фішера (2018 – базисний рік).

Роки	2018		2019	
	ціна	кількість	ціна	кількість
книги	50	10	55	8
джинси	700	6	800	7
телевізори	3900	3	4200	5

Задача 9. У 2016 р. номінальний ВВП України становив 93270,0 млрд дол. У 2016 р. дефлятор ВВП дорівнював 117,1 відносно 2015 р., а у 2017 р. –122,0 відносно 2016 р. Реальний ВВП за 2016-2017 рр. збільшився на 15,4%. Обчисліть обсяг номінального ВВП у 2017 р.

Задача 10. Номінальний ВВП зменшився з 1700 грошових одиниць до 1500 грошових одиниць, а дефлятор ВВП – з 103% до 98%. Розрахувати, як зміниться величина реального ВВП?

Задача 11. Номінальний ВВП в поточному році склав 220 млрд грошових одиниць. У порівнянні з базовим роком він зріс на 25%. Однак за той же період інфляція зросла на 20%. Визначте обсяг реального ВВП в поточному році.

Задача 12. Валовий національний продукт (ВНП) в умовах повної зайнятості становить 220 млрд грошових одиниць. Споживчі витрати становлять 40% від величини ВНП, валові приватні інвестиції складають 25% від величини ВНП, чисті приватні інвестиції складають 40% від величини валових чистих інвестицій. Державні витрати на товари і послуги склали 20 млрд грошових одиниць.

Визначте величину чистого експорту товарів і амортизацію.

Задача 13. За даними наведеної нижче таблиці розрахуйте обсяг ВНП за методами доходів і витрат.

Рахунок	млрд гр.од.
Відсоток за кредит	12
Валові приватні інвестиції	55
Зарплата	218
Прибуток корпорацій	113
Непрямі податки, неподаткові зобов'язання і трансфертні платежі приватних підприємців	22
Рентні платежі власникам орендованого майна	20
Податки на прибуток корпорацій	50
Чистий експорт товарів і послуг	9
Державні закупівлі товарів і послуг	90
Чисті приватні інвестиції	45
Доходи від власності	21
Чисті субсидії державним підприємствам	2
Трансфертні платежі населенню	23
Споживчі витрати	260

Задача 14. У країні «А» виробляється тільки три товари. За даними, наведеними в таблиці, розрахуйте реальний і номінальний ВВП 2016 року в

цінах 2014 р.; темп інфляції по роках за дефлятором і темпом зміни вартості життя за три роки (за індексом Ласпейреса).

	2014		2015		2016	
	P	Q	P	Q	P	Q
Товар А	2	50	2	3	3	30
Товар Б	4	5	5	8	5	7
Товар В	5	9	7	11	6	12

Тести

1. Сукупна ринкова вартість поточного виробництва кінцевих товарів і послуг в межах кордонів країни за певний період – це:

- а) валовий випуск;
- б) валовий національний дохід;
- в) валовий національний продукт;
- г) валовий внутрішній продукт.

2. Згідно з виробничим методом ВВП обчислюється як:

- а) сума доданих вартостей всіх секторів економіки і чистих податків;
- б) сума видатків всіх покупців – домогосподарств, фірм, уряду і закордону;
- в) сума первинних доходів, одержаних на території країни та непрямих податків на бізнес і амортизації основного капіталу;
- г) сума вартості всіх товарів і послуг, вироблених в економіці, включаючи товари і послуги проміжного споживання.

3. Для визначення вкладу фірми у ВВП необхідно з ринкової вартості її продукції вирахувати суму:

- а) сплачених фірмою непрямих податків;
- б) амортизаційних витрат на оновлення основного капіталу;
- в) вартості матеріальних благ і послуг, придбаних фірмою у інших фірм;
- г) прибутку фірми.

4. З перерахованих економічних операцій у ВВП буде врахована лише:

- а) купівля акцій відкритого акціонерного товариства;
- б) виплата державою пенсії ветерану праці;
- в) купівля фермером у іншого фермера старенького трактора;
- г) оплата послуг адвоката.

5. Трансфертні платежі – це виплати:

- а) у вигляді премій чи надбавок за виконану роботу;
- б) коштів, перерахованих фірмами на особові рахунки громадян;
- в) коштів, перерахованих споживачами фірмам за надані їм послуги;
- г) перерозподільчого характеру, не пов'язані зі створенням ВВП.

6. ВВП, обчислений за методом кінцевого використання, не включає:

- а) валових приватних внутрішніх інвестицій;
- б) чистого експорту товарів і послуг;
- в) прибутків корпорацій;
- г) державних закупівель товарів та послуг.

7. При обчисленні ВВП за доходом не враховують:

- а) проценти по облігаціях хімічної компанії;
- б) орендну плату, одержану власником квартири, зданої для проживання студентам;
- в) стипендію студента національного університету;
- г) заробітну плату податківця.

8. Номінальний ВВП – це поточна ринкова вартість кінцевих товарів і послуг, виражена:

- а) у відносних цінах поточного і базового років;
- б) у поточних ринкових цінах певного року;
- в) у незмінних цінах базового року;
- г) у поточних ринкових цінах попереднього року.

9. Реальний ВВП – це номінальний ВВП:

- а) скоригований з врахуванням інфляції або дефляції;
- б) скоригований з врахуванням інфляції;
- в) виражений у поточних цінах року, в якому він був вироблений;
- г) з врахуванням обсягів неринкової діяльності та позаринкового обміну.

10. З наведених тверджень неправильним є:

- а) індекс цін Пааше завищує темп зростання цін;
- б) індекс цін Ласпейреса не враховує змін у товарній структурі виробництва;
- в) ЧНП відрізняється від ВВП на величину амортизації;
- г) валові інвестиції відрізняються від чистих на величину амортизації.

Тема 3. СУКУПНИЙ ПОПИТ І СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ В МАКРОЕКОНОМІЧНОМУ АНАЛІЗІ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Сукупний попит: сутність, структура та фактори.
2. Сукупна пропозиція: сутність та фактори, що її визначають.
3. Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції. Модель AD-AS.

Теми рефератів

1. Сучасні теорії сукупної пропозиції.
2. Економічна рівновага в теорії раціональних очікувань.
3. Порушення рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції та механізм її відновлення.

Питання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення сукупного попиту та порівняйте його з індивідуальним попитом.
2. Розкрийте структуру сукупного попиту за суб'єктами.
3. Який вплив здійснюють цінові і нецінові фактори на сукупний попит? Як зсувається крива сукупного попиту при впливі нецінових чинників?
4. Дайте характеристику кривої сукупного попиту (AD).
5. Дайте визначення сукупної пропозиції (AS).
6. Які цінові і нецінові фактори впливають на сукупну пропозицію?
7. Яким чином період розвитку економіки (коротко- чи довгостроковий) впливає на криву сукупної пропозиції?
8. Дайте характеристику короткострокової та довгострокової кривої AS.
9. Які чинники (цінові та нецінові) впливають на криву сукупної пропозиції у довгостроковому періоді?
10. Чому в кейнсіанській моделі сукупної пропозиції її крива близька до горизонталі?
11. Як аргументують вертикальний характер кривої пропозиції представники класичної теорії?
12. Зобразіть графічно і дайте економічну інтерпретацію кривої сукупної пропозиції складної конфігурації. Чим характеризуються горизонтальний, проміжний і вертикальний відрізки кривої сукупної пропозиції?
13. В якому випадку досягається економічна рівновага на товарному ринку?
14. Які види ринкової економічної рівноваги розрізняють в сучасній економічній науці?
15. Дайте графічну та математичну інтерпретацію рівноваги в моделі AD – AS.
16. Чим відрізняються моделі економічної рівноваги на різних відрізках кривої сукупної пропозиції?
17. Поясніть доцільність (чи недоцільність) стимулювання сукупного попиту залежно від того, на якому відрізку крива AD перетинає криву AS.
18. Розкрийте ринковий механізм відновлення ринкової рівноваги при змінах сукупного попиту або сукупної пропозиції.

Задачі для аудиторного розв'язання

- Задача 1.** У таблиці представлені дані, що характеризують сукупну пропозицію і три варіанти функції сукупного попиту.

Рівень цін	Вироблений реальний ВВП	Реальний ВВП, розрахований за витратами		
		(1)	(2)	(3)
450	3200	800	900	1000
425	3200	1000	1200	1500
400	3000	1600	2000	3000
375	2500	2000	2500	3500
350	2200	2200	2900	4000
325	2000	2400	3400	4500
200	1500	2900	3600	5000
200	1000	2900	3600	5000
200	0	2900	3600	5000

Визначте, в яких межах змінюється обсяг реального ВВП на кейнсіанському, класичному і проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції.

Побудуйте графік сукупної пропозиції.

Побудуйте криві сукупного попиту AD_1 , AD_2 , AD_3 , які відповідають представленим трьом варіантам.

Визначте рівноважний обсяг ВВП і рівноважний рівень цін для кожного з трьох варіантів.

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Сукупний попит, закон сукупного попиту, споживчий попит домогосподарств, інвестиційний попит, попит держави, попит закордону, крива сукупного попиту, нецінові чинники сукупного попиту, ефект реальних грошових залишків або багатства, ефект процентної ставки, ефект імпортих закупівель, сукупна пропозиція, нецінові чинники, класична модель сукупної пропозиції, довгостроковий період, довгострокова крива сукупної пропозиції, вертикальна ділянка кривої сукупної пропозиції, кейнсіанська модель сукупної пропозиції, короткостроковий період, короткострокова крива сукупної пропозиції, горизонтальна ділянка кривої сукупної пропозиції, висхідна ділянка кривої сукупної пропозиції, нецінові чинники сукупної пропозиції, загальна економічна рівновага, модель $AD - AS$, шок попиту, шок пропозиції, ефект храповика.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Підвищення податків зменшує як сукупний попит, так і сукупну пропозицію.

2. Зростання чистого експорту, викликане підвищенням обмінного курсу національної валюти, призводить до збільшення обсягу сукупної пропозиції.

3. Скорочення видатків державного бюджету на оборону зрушить криву сукупного попиту праворуч.

4. Зростання споживчих видатків не чинить впливу на сукупний попит.

5. Довгострокова сукупна пропозиція в економіці визначається запасом капіталу та рівнем технології.

6. Ефекти багатства, процентної ставки та імпорتنих закупівель виступають неціновими чинниками сукупного попиту.

7. Ефекти багатства, процентної ставки та імпорتنих закупівель пояснюють зрушення кривої сукупного попиту.

8. Зростання сукупного попиту на класичному відрізку кривої сукупної пропозиції призводить виключно до підвищення рівня цін.

9. Згідно з кейнсіанським підходом, обсяг сукупної пропозиції у короткостроковому періоді визначається переважно величиною сукупного попиту.

10. Якщо національне законодавство підвищить вимоги до охорони довкілля, це зрушить короткострокову криву сукупної пропозиції ліворуч.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. У таблиці представлені дані, що характеризують сукупну пропозицію.

Рівень цін (P)	Сукупна пропозиція (AS)
375	2100
350	2100
300	2000
260	1900
220	1500
150	1300
150	1200
150	0

Визначити, в яких межах змінюється величина сукупної пропозиції і рівень цін на кейнсіанському, проміжному і класичному відрізках?

Тести

1. Сукупний попит – це:

а) загальний обсяг товарів і послуг в економіці, який може бути запропонований фірмами за кожного рівня цін;

б) реальний обсяг національного продукту, який готові придбати макроекономічні суб'єкти за кожного рівня цін;

в) реальний обсяг національного продукту, які готові купити домогосподарства за кожного рівня цін;

г) загальний обсяг вітчизняних товарів і послуг, які готові купити фірми за кожного рівня цін.

2. Від'ємний нахил кривої сукупного попиту пояснюється:

а) ефектом процентної ставки;

б) ефектом імпорتنих закупівель;

- в) ефектом реальних грошових залишків;
- г) всі відповіді правильні.

3. Крива сукупного попиту може зрушитись праворуч в результаті:

- а) підвищення податків на споживачів;
- б) підвищення загального рівня цін;
- в) зниження податків з фірм;
- г) підвищення цін ресурсів.

4. Зміщення кривої сукупного попиту матиме місце, коли:

- а) змінюються ціни енергоносіїв;
- б) змінюється продуктивність праці;
- в) змінюється рівень цін на товари та послуги;
- г) змінюються інфляційні очікування домогосподарств і фірм.

5. До шоків попиту можна віднести:

- а) різку зміну світових цін на енергоносії;
- б) вплив техногенних катастроф;
- в) різку зміну настроїв інвесторів;
- г) вплив радикальних змін у технологіях виробництва.

6. Сукупна пропозиція – це:

- а) загальний обсяг товарів і послуг в економіці, який може бути запропонований фірмами за кожного рівня цін;
- б) сукупна кількість товарів і послуг країни, яку планують купити вітчизняні і зарубіжні покупці за кожного рівня цін;
- в) загальна кількість кінцевих товарів і послуг, вироблених в економіці фірмами і домогосподарствами;
- г) загальний обсяг вітчизняних товарів і послуг, які готові купити домогосподарства і фірми за кожного рівня цін.

7. Згідно з класичною теорією крива сукупної пропозиції є:

- а) горизонтальною прямою за певного рівня цін;
- б) висхідною прямою за всіх рівнів цін;
- в) вертикальною прямою на рівні потенційного ВВП;
- г) висхідною прямою за всіх обсягів ВВП.

8. Особливий кейнсіанський відрізок кривої сукупної пропозиції є:

- а) горизонтальною прямою за певного рівня цін;
- б) висхідною прямою за всіх рівнів цін;
- в) вертикальною прямою на рівні потенційного ВВП;
- г) висхідною прямою за всіх обсягів ВВП.

9. До шоків пропозиції можна віднести:

- а) різкі коливання споживчого попиту;

- б) різкі коливання інвестиційного попиту;
- в) різку зміну пропозиції грошей;
- г) різку зміну світових цін на енергоносії.

10. Вплив технічного прогресу в моделі AD-AS призведе:

- а) до зниження рівня цін і зменшення реального обсягу виробництва на всіх відрізках кривої AS;
- б) до підвищення рівня цін і зменшення реального обсягу виробництва на всіх відрізках кривої AS;
- в) до підвищення рівня цін і збільшення реального обсягу виробництва на всіх відрізках кривої AS;
- г) до зниження рівня цін і збільшення реального обсягу виробництва на всіх відрізках кривої AS.

Тема 4. СПОЖИВАННЯ, ЗАОЩАДЖЕННЯ ТА ІНВЕСТИЦІЇ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Споживання та заощадження: сутність, функції, співвідношення з доходом.
2. Інвестиції: сутність, стимули, детермінанти, співвідношення із заощадженням та доходом.

Теми рефератів

1. Споживання як форма соціально-економічної поведінки індивіда.
2. Основні неокласичні концепції споживання: теорія життєвого циклу Ф.Модільяні, теорія міжчасового вибору споживача І.Фішера, теорія перманентного доходу М. Фрідмена.
3. Особливості споживання в Україні у сучасних умовах.
4. Заощадження як джерело інвестиційних ресурсів.
5. Рівень заощаджень та їх вплив на економічний розвиток.
6. Роль інвестицій в економіці.
7. Вплив інвестицій на обсяг національного виробництва.

Питання для самоконтролю знань

1. Розкрийте економічний зміст та структуру споживання і заощадження населення.
2. В чому полягають основні закономірності споживання?
3. Які фактори впливають на обсяг споживання?
4. Як визначити середню схильність населення до споживання і заощадження?
5. Що показує гранична схильність населення до споживання і заощадження?

6. Чи завжди гранична схильність до споживання дорівнює граничній схильності до заощадження?

7. Чому середня схильність до споживання перевищує середню схильність до заощадження?

8. Поясніть, яку залежність показують графіки споживання і заощадження.

9. Яка тенденція зміни граничної схильності до споживання і заощадження при зростанні доходу?

10. Визначте сутність і види інвестицій.

11. Що розуміють під інвестиційним попитом? Назвіть основні фактори інвестиційного попиту.

12. Охарактеризуйте значення мультиплікатора інвестицій.

13. Чому дорівнюють загальні інвестиції у рівноважному стані економіки?

14. За яких умов здійснюються індуційовані інвестиції?

15. Які фактори впливають на розмір інвестицій?

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Зміна доходу дорівнює 50 млрд гр. од., зміна інвестицій дорівнює 10 млрд гр. од. Чому дорівнює мультиплікатор інвестицій?

Задача 2. Функція споживання домогосподарств задана рівнянням (млрд гр. од.): $C = 50 + 0,6Y^v$ (Y^v – використаний дохід), ставка податку становить 20%, загальний дохід – 1000 млрд гр. од.

Визначити, на скільки зміниться обсяг заощаджень, якщо автономне споживання зросте на 5 млрд гр. од.

Задача 3. Інвестиційна функція має вигляд (млрд гр. од.): $I = 1000 - 40r$, де r – реальна відсоткова ставка. Визначити обсяг інвестицій, якщо номінальна відсоткова ставка дорівнює 12%, а темп інфляції становить 4%.

Задача 4. Функція споживання має вигляд: $C = 50 + 0,85Y$. Дохід домогосподарств складає 300 млрд гр. од. Визначити обсяг заощаджень.

Задача 5. Функція споживання домашніх господарств $C = 40 + 0,4Y$. Визначити наявний особистий дохід (Y_t) і обсяг заощаджень (S), якщо ставка прибуткового податку дорівнює 20% і загальний дохід домашніх господарств (Y_t) дорівнює 1200 гр. од.

Задача 6. При зростанні наявного особистого доходу (Y) з 25 до 50 гр. од. споживання (C) зросло з 16 до 28 гр. од. Знайдіть: 1) граничну схильність до споживання (MRC); 2) граничну схильність до заощадження (MRS).

Задача 7. Залежність між величиною наявного доходу і обсягом споживання домашніх господарств задана наступною таблицею:

Y_r	420	450	480	510
C	300	320	340	360

Визначити:

а) алгебраїчний вид функції споживання $C = C_0 + c'Y_r$:

де C – споживання;

C_0 – автономне споживання;

c' – гранична схильність до споживання;

Y_r – наявний особистий дохід;

б) при якому доході (Y_r) заощадження (C) дорівнюють нулю?

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Споживання, заощадження, схильність до споживання, середня схильність до споживання, гранична схильність до споживання, додатковий дохід, додаткове споживання, додаткове заощадження, схильність до заощадження, середня схильність до заощадження, гранична схильність до заощадження, автономне споживання, функція споживання, функція заощадження, нульове заощадження, негативне або від'ємне заощадження, ефект заощадження, інвестиції, інвестування, автономні інвестиції, стимульовані (індуційовані) інвестиції, модель акселератора, гранична схильність до інвестування, мультиплікатор інвестицій, інфляційний розрив, дефляційний розрив.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Відношення зміни величини споживання до зміни величини доходу відображає приріст споживання на кожен одиницю приросту використовуваного доходу і є показником граничної схильності до споживання.

2. Якби весь поточний дохід домогосподарства витрачали на споживання, то функція споживання мала б вигляд лінії 45° , а гранична схильність до споживання дорівнювала б одиниці.

3. Автономним називається споживання, залежне від використовуваного доходу, зміна якого під впливом недоходних чинників спричиняє зміщення кривої споживання.

4. В очікуванні підвищення рівня цін домогосподарство зменшить споживання і збільшить заощадження.

5. Податки скорочують і споживання, і заощадження, оскільки в цілому збільшують використовуваний дохід.

6. У макроекономіці до інвестицій також відносять видатки держави на наукові дослідження та розвиток об'єктів інфраструктури.

7. Автономні інвестиції здійснюються з метою впровадження у виробництво нової технології та підвищення якості продукції і не залежать від обсягу національного доходу.

8. Між обсягами інвестицій і реальною процентною ставкою існує пряма залежність.

9. Дефляційний розрив виникає тоді, коли передбачувані інвестиції перевищують заощадження, що відповідають рівню повної зайнятості, тобто $I > S$.

10. Кожній функції споживання відповідає безліч функцій заощадження.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Дані, наведені в таблиці, характеризують функцію споживання (млрд гр. од.)

Y	50	66	82	98	114
C	40	52	64	76	88

Визначте рівноважний ВВП за умови, що інвестиції дорівнюють 10 млрд гр. од.

Задача 2. Економіка країни описується рівняннями: $Y = C + I$; $C = 80 + 0,8 Y$; $I = 20$. Визначте рівноважний рівень ВВП.

Задача 3. Визначте на скільки зміниться дохід, якщо інвестиційні витрати зросли на 40 млрд гр. од., а гранична схильність до заощадження становить 0,2.

Задача 4. На початку року використовуваний дохід населення становив 180 млрд гр. од., споживання – 160 млрд гр. од.. Наприкінці року використовуваний дохід зріс до 200 млрд гр. од., а споживання – до 175 млрд гр. од. Визначити граничну схильність до споживання.

Задача 5. Функція споживчих витрат має вигляд: $C = 140 + 0,8 (Y - T)$. Реальний ВВП становить 1000 млрд гр. од. Ставка податку дорівнює 20% ВВП, обсяг інвестицій – 130 млрд гр. од., чистий експорт – 10 млрд гр. од.

Визначити рівноважний обсяг державних закупівель.

Задача 6. Визначте приріст споживання за такими даними: у деякій країні є 100 домогосподарств, одна половина яких має граничну схильність до споживання 0,6, а друга – граничну схильність до заощадження – 0,25, використовуваний дохід для кожної з груп збільшився на 10000 дол.

Задача 7. Яким повинен бути національний дохід, щоб при автономному споживанні 200 млн грн, граничній схильності до споживання 0,7, податковій ставці – 20% задовольнити попит підприємств на інвестиції в обсязі 240 млн грн?

Задача 8. Економіка країни характеризується такими даними (млрд грн): $Y = C + I + G$; $C = 100 + 0,8 Y$; $I = 50$; $G = 50$. Визначте рівноважний обсяг національного виробництва (ВВП), величину заощаджень і споживання.

Задача 9. Економіка країни у короткостроковому рівноважному стані характеризується такими даними (млрд грн.): сумарні автономні витрати

становлять 200, рівноважний обсяг національного виробництва (ВВП) – 1200. При збільшенні автономних витрат на кінець року на 50 млрд грн., ВВП збільшився до 1450 млрд грн. Визначте мультиплікатор автономних витрат.

Задача 10. Ринок благ характеризується наступними даними: функція споживання має вигляд $C = 0,8Y^v + 100$, інвестиції дорівнюють 220 млрд грн., ставка прибуткового податку – 15%, трансфертні виплати становлять 10 млрд грн. Визначте, як зміниться національний дохід при окремому та одночасному збільшенні інвестицій на 20 % і збільшенні заощаджень на 30 млрд грн.

Задача 11. Залежність між доходом (млн грн.) та споживанням (млн грн.) характеризується такими даними:

Дохід	Споживання
0	5
15	15
30	25
45	35

Запишіть рівняння прямої, яка відображає цю залежність. Чому дорівнює споживання, якщо дохід становить 9 млн грн?

Задача 12. Нехай функція споживання має вигляд: $C = 200 + 0,6 Y$; $I = 500$ млн грн. Необхідно визначити рівноважний національний дохід та його зміну при зростанні інвестицій (I) на 100 млн грн.

Задача 13. Рівняння заощаджень має вигляд $S = - 40 + 0,5 Y$. Чому дорівнює середня схильність до споживання при $Y = 200$ млн гр.од.?

Задача 14. У таблиці представлені дані, що характеризують величину номінального ВВП за три роки (в млрд гр.од.).

Рік	Номінальний ВВП	Індекс рівня цін,%	Реальний ВВП
2014	1304	100	
2015	1556	90	
2016	1791	77	

- 1) Як змінився рівень цін в період з 2014 по 2016 рр.?
- 2) Як змінився рівень цін в період з 2015 по 2016 рр.?
- 3) Розрахуйте реальний ВВП для кожного року.

Тести

1. Середня схильність до споживання – це:

- а) співвідношення обсягів споживання і заощадження;
- б) частка приросту використовуваного доходу, яка спрямовується на додаткове споживання;
- в) відношення зміни величини споживання до зміни використовуваного доходу;

г) частка використовуваного доходу, яка спрямовується на купівлю споживчих товарів за кожного його рівня.

2. Гранична схильність до споживання показує, на скільки зміниться:

- а) обсяг споживання при зміні використовуваного доходу на одиницю;
- б) обсяг заощаджень при зміні використовуваного доходу на одиницю;
- в) використовуваний дохід при зміні обсягу споживання на одиницю;
- г) використовуваний дохід при зміні обсягу заощаджень на одиницю.

3. Гранична схильність до заощадження визначає:

- а) обсяг заощаджень при зміні використовуваного доходу на одиницю;
- б) величину додаткового заощадження, зумовленого додатковою одиницею використовуваного доходу;
- в) відношення зміни величини споживання до зміни використовуваного доходу;
- г) всі відповіді правильні.

4. Між граничною схильністю до споживання і граничною схильністю до заощадження існує наступний зв'язок:

- а) їх сума дорівнює 1;
- б) їх сума відповідає використовуваному доходу, оскільки він поділяється на споживання і заощадження;
- в) відношення між ними показує, наскільки споживачі схильні до заощадження;
- г) всі відповіді правильні.

5. Виберіть правильне співвідношення:

- а) $c' = 1 + s'$;
- б) $s' = 1 + c'$;
- в) $0 < s' < 1$;
- г) $c' > 1$.

6. Крива споживання показує, що зміни в обсягах споживання домогосподарств пов'язані зі зміною:

- а) нагромадженого багатства;
- б) рівня цін;
- в) процентної ставки;
- г) поточного використовуваного доходу.

7. У макроекономіці інвестиціями не вважають:

- а) інвестиції у житлове будівництво;
- б) інвестиції у людський капітал;
- в) інвестиції у створення запасів сировини, комплектуючих виробів, готової продукції;

г) інвестиції у фізичний капітал.

8. Автономними вважають інвестиції, які:

- а) не залежать від обсягу національного доходу;
- б) залежать від динаміки національного доходу і є його функцією;
- в) використовуються виключно для заміни зношеного основного капіталу;
- г) використовуються для збільшення наявного капіталу.

9. Індуковані інвестиції:

- а) не залежать від обсягу національного доходу;
- б) збільшуються зі збільшенням національного доходу;
- в) зменшуються зі збільшенням національного доходу;
- г) збільшуються зі зменшенням національного доходу.

10. Мультиплікатор інвестицій – це число, яке показує, у скільки разів зросте дохід при:

- а) зменшенні автономних інвестицій;
- б) зростанні автономних інвестицій;
- в) зменшенні споживання;
- г) зростанні споживання.

Тема 5. СТРУКТУРА І РІВНОВАГА НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Національний ринок, його зміст, структура, об'єкти, суб'єкти.
2. Класична модель рівноваги на ринку благ.
3. Модель «витрати-випуск» («кейнсіанський хрест»).
4. Модель IS («інвестиції – заощадження») – модель рівноваги на ринку благ у короткостроковому періоді.
5. Рецесійний та інфляційний розрив.

Теми рефератів

1. Рівновага економічних систем та механізм її забезпечення.
2. Передумови та еволюція розвитку неокласичної моделі макроекономічної рівноваги.

Питання для самоконтролю знань

1. Що розуміють під моделями макроекономічної рівноваги?
2. Охарактеризуйте неокласичну модель макроекономічної рівноваги.
3. Поясніть гіпотези неокласичної моделі макроекономічної рівноваги.
4. Які припущення використовують у моделі «витрати-випуск»?
5. Яка різниця між запланованими і фактичними витратами?

6. Порівняйте модель «витрати-випуск» без втручання держави з моделлю врахування впливу держави.
7. Дайте характеристику мультиплікаторам державних витрат і податків.
8. Представте графічне зображення моделі «витрати-випуск» («кейнсіанський хрест»).
9. За яких умов у моделі «витрати-випуск» досягається рівноважний ВВП?
10. Яку роль в моделі «витрати-випуск» виконують зміни товарних запасів?
11. Що розуміють під термінами «вилучення» та «ін'єкції»?
12. Поясніть механізм встановлення рівноваги у моделі «вилучення-ін'єкції».
13. Як ви розумієте мультиплікатор автономних витрат (мультиплікатор Кейнса)?
14. Розкрийте сутність рецесійного розриву в економіці.
15. Поясніть сутність інфляційного розриву в економіці.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Економіка країни описується рівняннями: $Y=C+I$; $C=6+0,8Y$; $I=8$. Визначити рівноважний дохід (млрд гр. од.).

Задача 2. Економіка країни характеризується такими рівняннями (млрд гр. од.): $Y = C + I$; $C = 75 + 0,65 Y$; $Y'=Y-tY$; $t=0,2$; $I=10+0,23Y$. Розрахувати рівноважний дохід (млрд гр. од.).

Задача 3. Рецесійний розрив дорівнює 10 млрд гр. од., мультиплікатор витрат $m_E=4$. Визначити, скільки втрачає економіка від рецесійного розриву.

Задача 4. Фактичний обсяг ВВП становить 100 млрд гр. од., потенційний обсяг ВВП – 90 млрд гр. од., гранична схильність до заощадження $MPS = 0,25$. Чому дорівнює інфляційний розрив?

Задача 5. Рецесійний розрив складає 20 млрд гр. од., фактичний ВВП – 100 млрд гр. од., а гранична схильність до заощаджень – 0,2, Чому дорівнює потенційний ВВП?

Задача 6. Рецесійний розрив становить 5 млрд грн., а фактичний ВВП – 100 млрд грн. Гранична схильність до споживання дорівнює 0,8. Обчисліть величину потенційного ВВП.

Задача 7. Фактичні сукупні видатки в національній економіці, в якій відсутні експортно-імпортні операції, дорівнюють 120 млрд грн. Потенційний ВВП становить 100 млрд грн. Гранична схильність до споживання становить 0,8. Знайдіть величину інфляційного розриву за умови, що в економіці досягнута рівновага.

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Неокласична модель макроекономічної рівноваги, ринок ресурсів, ринок товарів, ринок грошей, ринок інвестицій, модель «витрати-випуск» («кейнсіанський хрест»), заплановані витрати, фактичні витрати, автономне споживання, автономні інвестиції, мультиплікатор державних витрат, мультиплікатор податків, рівноважний ВВП, модель «вилучення-ін'єкції» («заощадження – інвестиції»), вилучення, ін'єкції, модель IS, рецесійний (дефляційний) розрив, потенційний валовий внутрішній продукт, мультиплікатор автономних витрат, інфляційний розрив.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Основним припущенням кейнсіанської моделі «видатки – випуск» є припущення про незмінність рівня цін у короткостроковому періоді.
2. Якщо отримані при виробництві ВВП доходи повністю використані на купівлю вироблених в економіці благ, то в економіці встановлюється рівновага.
3. Встановлення макроекономічної рівноваги не гарантує досягнення потенційного ВВП.
4. Роль механізму вирівнювання сукупних видатків і сукупного випуску виконує зміна рівня цін.
5. Встановлення рівноваги в економічній системі означає, що вона досягла оптимального стану.
6. Якщо заощадження перевищують інвестиції, то товарні запаси зменшуються, обсяг випуску нижче рівноважного і повинен збільшитись.
7. Рецесійний розрив – це величина, на яку сукупні видатки більші за той їх рівень, який забезпечує рівновагу за повної зайнятості.
8. Подолання інфляційного розриву передбачає зменшення сукупних видатків.
9. Величина рецесійного розриву визначається діленням ΔY на величину мультиплікатора автономних витрат.
10. Величина інфляційного розриву визначається множенням ΔY на величину мультиплікатора автономних витрат.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Економіка країни описується рівняннями: $Y = C + I$; $C=14+0,7Y$; $I=4+0,2Y$. Визначити рівноважний дохід та величину мультиплікатора автономних витрат.

Задача 2. Потенційний ВВП дорівнює 70; рівноважний ВВП – 80; $MPC=0,75$. Який розрив існує в економіці і чому він дорівнює?

Задача 3. Фактичний обсяг ВВП становить 95 млрд грн. од., потенційний обсяг ВВП – 90 млрд грн. од. Гранична схильність до заощадження $MPS = 0,25$. Чому дорівнює інфляційний розрив?

Задача 4. В умовах рівноваги на товарному ринку і повної зайнятості фактичні сукупні витрати приватної економіки закритого типу дорівнюють 120 млрд грн., а потенційний ВВП складає 100 млрд грн., гранична схильність до заощаджень дорівнює 0,2. Чому дорівнює інфляційний розрив?

Задача 5. Рецесійний розрив становить 10 млрд грн., а фактичний ВВП – 120 млрд грн. Гранична схильність до заощаджень дорівнює 0,25. Обчисліть величину потенційного ВВП.

Задача 6. Фактичний обсяг ВВП дорівнює 85 млрд грн. од. Потенційний обсяг ВВП дорівнює 90 млрд грн. од. Гранична схильність до заощадження $MPS = 0,2$. Чому дорівнює рецесійний розрив?

Задача 7. Гранична схильність до заощадження $MPS = 0,2$. Чому дорівнює мультиплікатор податків?

Задача 8. Фактичні сукупні видатки в національній економіці, в якій відсутні експортно-імпорتنі операції, дорівнюють 140 млрд грн. Потенційний ВВП становить 100 млрд грн. Гранична схильність до заощаджень дорівнює 0,25. Знайдіть величину інфляційного розриву за умови, що в економіці досягнута рівновага.

Задача 9. Внаслідок падіння виробництва реальний ВВП зменшився на 500 млн грн. Гранична схильність до споживання становить 0,75, а частка податків у сукупних доходах – 0,2. На яку суму потрібно збільшити державні закупки або знизити чисті податки, щоб повністю нейтралізувати падіння виробництва?

Тести

1. Модель «витрати – випуск» («кейнсіанський хрест»):

- а) встановлює взаємозв'язок між сукупними видатками макроекономічних суб'єктів і реальним обсягом виробництва;
- б) визначає змінні, які впливають на сукупні заощадження і рівновагу економічної системи;
- в) пояснює, як сукупна пропозиція породжує адекватний сукупний попит;
- г) всі відповіді правильні.

2. Роль механізму збалансування сукупних видатків і сукупного обсягу випуску у моделі «кейнсіанський хрест» виконує:

- а) зміна споживчих видатків;
- б) зміна товарних запасів;

- в) зміна державних видатків;
- г) зміна рівня цін.

3. Досягнення рівноваги у моделі «витрати – випуск» означає, що:

- а) сукупні видатки рівні заощадженням;
- б) реальний обсяг виробництва досягнув найвищого рівня;
- в) зміни у товарних запасах відсутні;
- г) всі відповіді правильні.

4. Якщо обсяг національного виробництва перевищує реальні сукупні видатки, то:

- а) товарні запаси фірм зростуть, а обсяг випуску зменшиться;
- б) товарні запаси фірм і обсяг випуску зменшаться;
- в) товарні запаси фірм і обсяг випуску збільшаться;
- г) товарні запаси фірм зменшаться, а обсяг випуску зросте.

5. Рівновага у моделі «заощадження – інвестиції» означає, що:

- а) плани домогосподарств щодо заощаджень і плани фірм відносно інвестицій співпали;
- б) зміни у товарних запасах відсутні;
- в) величина ін'єкцій дорівнює величині вилучень;
- г) всі відповіді правильні.

6. Якщо реальний обсяг національного виробництва менший, ніж рівноважний, це означає, що:

- а) домогосподарства заощаджують менше, ніж фірми планують інвестувати;
- б) домогосподарства заощаджують більше, ніж фірми планують інвестувати;
- в) домогосподарства заощаджують стільки ж як фірми планують інвестувати;
- г) правильна відповідь не названа.

7. Рецесійний розрив – це величина, на яку сукупні видатки повинні:

- а) зменшитись, щоб підвищити рівноважний обсяг випуску до потенційного;
- б) збільшитись, щоб підвищити рівноважний обсяг випуску до потенційного;
- в) зменшитись, щоб зменшити рівноважний обсяг випуску до потенційного;
- г) збільшитись, щоб зменшити рівноважний обсяг випуску до потенційного.

8. Рецесійний розрив в економіці є наслідком:

- а) недостатності заощаджень;

- б) існування дефіциту товарів;
- в) недостатності сукупного попиту;
- г) підвищення рівня цін.

9. Інфляційний розрив – це величина, на яку сукупні видатки повинні:

- а) зменшитись, щоб підвищити рівноважний ВВП до неінфляційного рівня повної зайнятості;
- б) збільшитись, щоб підвищити рівноважний ВВП до неінфляційного рівня повної зайнятості;
- в) зменшитись, щоб знизити рівноважний ВВП до неінфляційного рівня повної зайнятості;
- г) збільшитись, щоб зменшити рівноважний ВВП до неінфляційного рівня повної зайнятості.

10. Якщо рівноважний обсяг випуску перевищує потенційний, то в економіці:

- а) існують фінансові обмеження;
- б) існує інфляційний розрив;
- в) існує дефляційний розрив;
- г) існує рецесійний розрив.

Тема 6. НАЦІОНАЛЬНИЙ РИНОК ГРОШЕЙ ТА ЙОГО ВЗАЄМОДІЯ З РИНКОМ БЛАГ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Ринок грошей: зміст, об'єкти, суб'єкти, структура.
2. Попит на гроші.
3. Пропозиція грошей.
4. Рівновага грошового ринку: короткострокова та довгострокова. Модель LM («ліквідність – гроші») Дж. Хансена.
5. Взаємодія грошового ринку з ринком благ – модель Дж. Хікса IS-LM.

Теми рефератів

1. Модель попиту на гроші Баумоля-Тобіна.
2. Механізм функціонування грошового ринку.

Питання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення грошової маси. Чим відрізняється грошова маса від грошової бази?
2. Яка структура грошової маси?
3. Що показують грошові агрегати M_0 , M_1 , M_2 і M_3 ?

4. Що розуміють під ліквідністю грошових активів? Яке значення має ця властивість грошей для формування грошових агрегатів?

5. Які причини зумовлюють розбіжності щодо кількості грошових агрегатів та їх структури у різних країнах?

6. Від чого залежить попит на гроші? Які чинники його визначають в різних моделях і теоріях?

7. Які основні чинники визначають трансакційний попит на гроші?

8. Що розуміють під пропозицією грошей? Які чинники її визначають?

9. Як впливає грошова пропозиція на рівень ВВП?

10. Поясніть механізм створення нових грошей банківською системою.

11. Що характеризує простий депозитний мультиплікатор?

12. Як визначається складний депозитний мультиплікатор?

13. Розкрийте зміст моделі грошового ринку та поясніть механізм досягнення рівноваги на ньому.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Визначте розмір грошових агрегатів M_0 та M_1 , якщо відомі такі показники:

- а) грошова маса – 43 570 млн грн;
- б) кошти на строкових рахунках у банках – 2 560 млн грн;
- в) кошти на поточних рахунках у банках – 1 580 млн грн;
- г) довгострокові депозитні сертифікати – 200 млн грн.

Задача 2. Резервна норма комерційного банку становить 25%. Внески від населення досягають 1 млн гр. од. Яку суму банк повинен тримати у резерві?

Задача 3. Норма обов'язкового резервування дорівнює 0,3. Сума обов'язкових резервів 0,6 млрд гр. од. Готівка становить 0,2 млрд гр. од. У скільки разів може бути збільшена пропозиція грошей?

Задача 4. Реальний ВВП зменшився на 7,5%. Грошова маса зросла на 2,5%. Швидкість обороту грошей не змінилась. Як і на скільки змінився рівень цін?

Задача 5. Депозити комерційного банку становлять 200 млн гр. од. Сумарні резерви (обов'язкові та наднормативні) дорівнюють 60 млн гр. од. Норма резервування – 20%. Як може змінитися пропозиція грошей, якщо банк використовує усі наднормативні резерви для надання позик?

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Грошовий ринок, грошова маса, ліквідність, грошові агрегати, грошовий агрегат M_1 , грошовий агрегат M_2 , грошовий агрегат M_3 , чекові вклади, первинні позичальники, первинні кредиторі, фінансові посередники, попит на гроші, рівняння Фішера, теорія касових залишків або «кембриджська версія»,

«кембриджське рівняння», трансакційний (операційний) мотив, мотив перестороги (застережливості), спекулятивний мотив, загальний попит на гроші, рівновага на грошовому ринку, пропозиція грошей, грошова база, депозит, резерви комерційних банків, обов'язкові резерви, надлишкові резерви, фактичні резерви, часткове банківське резервування, норма обов'язкового резервування, простий депозитний мультиплікатор, складний депозитний мультиплікатор, коефіцієнт депонування грошей, кредитний мультиплікатор, рівновага на ринку грошей, облікова ставка, номінальна відсоткова ставка, реальна відсоткова ставка, модель LM, модель IS-LM.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Ліквідність – це здатність певного активу швидко і з мінімальними витратами обмінюватись на будь-який інший актив.
2. Спекулятивний попит на гроші зумовлюється прагненням економічних суб'єктів одержати більший дохід від цінних паперів.
3. Якщо суб'єкт вкладає одержану готівкою суму доходу на банківський депозит, він переводить гроші у більш ліквідну їх форму.
4. Коефіцієнт касових залишків показує, яку частку номінального доходу населення зберігає у вигляді готівки.
5. Попит за застережним мотивом пов'язаний з непередбаченими платежами чи змінами доходу: ринкові суб'єкти тримають деяку кількість готівки як запас і тим самим збільшують обсяг спекулятивного попиту на гроші.
6. Спекулятивний попит на гроші виникає, коли гроші розглядаються економічними агентами як один з можливих фінансових активів для нагромадження багатства.
7. Комерційний банк, в який надійшов депозит на суму 2000 дол. за норми обов'язкового резервування у 10% може створити нових грошей лише на суму 200 дол.
8. Джерелами грошового пропонування у ринковій економіці є центральний банк, який забезпечує емісію готівки та комерційні банки, що створюють кредитні гроші.
9. Комерційні банки визначають обсяги пропонування грошей високої ефективності і створюють грошову базу.
10. Банківський мультиплікатор показує, у скільки разів максимально можлива кількість кредитних грошей в економіці перевищує сумарні надлишкові резерви комерційних банків.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Швидкість обороту грошей в економіці становить 4, реальний дохід дорівнює 200 млрд гр. од., рівень цін становить 1,25. Розрахувати кембриджський коефіцієнт та номінальний дохід.

Задача 2. Грошова маса країни характеризується такими даними (млрд гр. од.):

Готівка	500
Чекові вклади	120
Вклади на безчекових ощадних рахунках	230
Дрібні строкові вклади	1100
Великі строкові вклади	1800

Визначити грошові агрегати M_1 , M_2 , M_3 .

Задача 3. Швидкість обороту грошей в економіці становить 5, реальний дохід дорівнює 160 млрд гр. од., рівень цін становить 1,1. Обчислити величину трансакційного попиту на гроші.

Задача 4. Норма банківського резервування 0,125. Обчислити простий депозитний мультиплікатор.

Задача 5. Крива попиту на гроші описується рівнянням: $i = -0,05Qd + 15$, де i – відсоткова ставка; Qd – загальний попит на гроші. Пропозиція грошей становить 200 млн гр. од. Чому дорівнює рівноважна ставка відсотка?

Задача 6. Сумарні резерви комерційного банку складають 250 млн гр. од. Депозити становлять 1000 млн гр. од. Обов'язкова норма резервування депозитів складає 20%. Як може змінитися пропозиція грошей, якщо банк вирішить використати всі свої надлишкові резерви для видачі позик?

Задача 7. Уряд збільшив державні закупки і податки водночас на 50 млн гр. од. Обчисліть, на яку величину змінився ВВП, якщо гранична схильність до споживання дорівнює 0,8, а частка податків у сукупних доходах – 0,25.

Задача 8. До комерційного банку на депозитний рахунок надійшло 20 млн гр. од. Норма банківських резервів – 10%, а коефіцієнт готівки дорівнює 0. Скільки грошей може створити банківська система?

Задача 9. На яку суму потрібно знизити податки, щоб збільшити ВВП на 60 млн гр. од. за умов, коли гранична схильність до споживання дорівнює 0,8, а частка податків у сукупних доходах – 0,2?

Тести

1. Відмінність між грошовими агрегатами зумовлена:

- відмінністю виконуваних грошима функцій у кожному з них;
- відмінністю швидкості обігу грошей у кожному з них;
- відмінністю ступеня ліквідності кожного з них;
- відмінністю попиту на різні складові грошової маси.

2. До складу грошового агрегату M_1 , не входять:

- а) готівкові гроші;
- б) поточні рахунки у банках;
- в) строкові депозити;
- г) трансакційні (чекові) депозити.

3. Класична концепція попиту на гроші:

- а) ґрунтується на кількісній теорії грошей;
- б) аналізує переважно суб'єктивні чинники попиту на гроші;
- в) розглядає як трансакційний, так і спекулятивний попит на гроші;
- г) всі відповіді правильні.

4. Грошовий мультиплікатор може бути визначений як відношення:

- а) готівки до резервів;
- б) грошової маси до грошової бази;
- в) готівки до депозитів;
- г) грошової бази до грошової маси.

5. Кембриджське рівняння, запропоноване для визначення попиту на гроші представниками теорії реальних касових залишків, має вигляд:

- а) $M=kPY$;
- б) $MV=PY$;
- в) $MY=PV$;
- г) $V=MkY$.

6. Згідно з класичною концепцією, трансакційний попит на гроші:

- а) має пряму залежність від реального обсягу ВВП;
- б) має пряму залежність від рівня цін;
- в) має обернену залежність від швидкості обігу грошей;
- г) всі відповіді правильні.

7. Спекулятивний попит на гроші є функцією:

- а) реального обсягу ВВП;
- б) ставки процента;
- в) швидкості обігу грошей;
- г) рівня цін.

8. Грошова база:

- а) представлена грошима високої ефективності і є частиною грошової маси;
- б) створюється центральним банком і забезпечується його активами у формі золотовалютних резервів, цінних паперів та наданих кредитів;
- в) є сумою готівки поза банківською системою та резервів комерційних банків;
- г) всі відповіді правильні.

9. Обов'язкові резерви комерційного банку – це:

- а) частка залучених депозитів, зарезервована комерційними банками для купівлі державних цінних паперів;
- б) законодавчо встановлена мінімальна частка залучених депозитів, яку комерційні банки повинні відраховувати від кожного депозиту і зберігати в центральному банку;
- в) касові залишки комерційних банків для підтримки надійного рівня ліквідності, величину яких вони визначають самостійно;
- г) законодавчо встановлена мінімальна сума коштів, яку комерційні банки повинні тримати як касову готівку.

10. Надлишкові резерви комерційного банку – це:

- а) активи, які у разі потреби можуть швидко перетворюватись на готівку;
- б) різниця між сумою загальних та обов'язкових резервів;
- в) різниця між величиною активів і власним капіталом банку;
- г) різниця між сумою залучених банком депозитів та наданих кредитів.

Тема 7. НАЦІОНАЛЬНИЙ РИНОК ПРАЦІ ТА ЙОГО ВЗАЄМОДІЯ З ТОВАРНИМ І ГРОШОВИМ РИНКАМИ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Ринок праці, його суб'єкти, об'єкти та структура.
2. Попит на працю (LD) та його чинники. Пропозиція праці (LS) та її фактори.
3. Рівновага на ринку праці в класичній та кейнсіанській моделях.
4. Умови рівноваги трьох ринків: ринку праці, благ та грошового. Модель Хікса-Хансена.

Теми рефератів

1. Механізм функціонування національного ринку праці.
2. Політика попиту та політика пропозиції у регулюванні національного ринку праці: переваги та ефективність.

Питання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення ринку праці. Назвіть і охарактеризуйте його суб'єкти та об'єкти.
2. Які сегменти можна виділити у складі ринку праці?
3. Що розуміють під попитом на працю? Які чинники впливають на попит на працю?
4. Що розуміють під пропозицією праці? Які чинники впливають на пропозицію праці?
5. Порівняйте рівновагу на ринку праці в класичній та кейнсіанській моделях.

6. Назвіть умови рівноваги трьох ринків: ринку праці, благ та грошового.
7. Охарактеризуйте модель Хікса-Хансена.
8. Які методи може використовувати держава з метою збалансування кількісно-якісних параметрів попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці?

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Національний ринок праці, інституціональне населення, неінституціональне населення, економічно активне населення, економічно неактивне населення, працездатне населення, трудові ресурси, зайнятість, повна зайнятість населення, заробітна плата, попит на працю, ціна попиту на працю, пропозиція праці, ефект доходу, ефект заміщення, рівновага на ринку праці, модель Хікса-Хансена, активна політика зайнятості, пасивні заходи, соціальний захист населення, державні соціальні гарантії, державна соціальна допомога, соціальне страхування.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Національний ринок праці – це сукупність механізмів, які забезпечують узгодження та координацію попиту та пропозиції праці в економіці.
2. Пропозицію праці пред'являють підприємства.
3. Дж.М.Кейнс стверджував, що ринкова економіка неспроможна у короткий термін вирішити проблему зайнятості на основі цінового механізму та конкуренції.
4. Спільною рисою ринку праці та інших ринків є те, що роботодавець і найманий працівник виступають як юридично рівноправні особи.
5. За класичною теорією для досягнення рівноваги на ринку праці потрібно, щоб держава систематично втручалась в економіку.
6. Згідно з кейнсіанською теорією зарплата є основним регулятором ринку праці.
7. Згідно з класичною теорією рівновага на ринку праці забезпечується автоматично за допомогою абсолютно гнучкої заробітної плати.
8. Зростання реальної заробітної плати спричинює зменшення обсягу пропозиції на ринку праці.
9. Ефект заміщення відображає ситуацію, коли працівник, отримуючи високу заробітну плату, розцінює годину відпочинку як втрату потенційного заробітку.
10. Порушення рівноваги на ринку праці означає неповну або надлишкову зайнятість.

Тести

1. Яке з визначень ринку праці є неправильним?

- а) ринок, на якому відбувається купівля-продаж трудових послуг за цінами, що встановлюються під впливом попиту і пропозиції;
- б) ринок, на якому відбувається обмін праці на заробітну плату;

- в) ринок, на якому відбувається купівля-продаж робітників за цінами, що встановлюються під впливом попиту і пропозиції;
- г) ринок, на якому відбувається купівля-продаж робочої сили;
- д) всі відповіді правильні.

2. Суб'єктами на ринку праці не є:

- а) працедавці;
- б) наймані працівники;
- в) безробітні;
- г) правильна відповідь не названа.

3. Попит на робочу силу – це:

- а) платоспроможна потреба роботодавців у праці робітників відповідних професій і кваліфікацій;
- б) різноманітність і якість праці, що пропонується для реалізації;
- в) платоспроможна потреба робітників продати трудові послуги;
- г) всі відповіді правильні.

4. Особливості ринку праці полягають у тому, що:

- а) відносини між роботодавцем і працівниками зазвичай складаються на короткостроковій основі;
- б) праця є невіддільною від її носія – працівника;
- в) для його обслуговування використовується лише одна інституційна структура;
- г) всі відповіді правильні.

5. Пропозицію трудових послуг на ринку праці формують:

- а) особи, які хочуть працювати за наймом;
- б) роботодавці;
- в) роботодавці і робітники;
- г) правильна відповідь не названа.

6. Факторами впливу на пропозицію праці не є:

- а) чисельність населення;
- б) частка працездатного населення в загальній чисельності населення;
- в) середня тривалість робочого часу;
- г) попит на товари і послуги;
- д) всі відповіді неправильні.

7. Передумовою, на якій базується неокласична теорія ринку праці, є:

- а) державне регулювання економіки;
- б) панування недосконалої конкуренції на ринку праці;
- в) панування досконалої конкуренції на ринку праці;
- г) всі відповіді правильні.

8. Відхилення ставки реальної заробітної плати від рівноважного стану не призведе до:

- а) виникнення безробіття;
- б) виникнення дефіциту робочої сили;
- в) зміщення кривих попиту і пропозиції на ринку праці;
- г) всі відповіді правильні.

9. Кейнсіанська теорія ринку праці базується на припущенні, що:

- а) попит на працю залежить від сукупного попиту;
- б) ставки заробітної плати є гнучкими;
- в) попит на працю залежить від реальної заробітної плати;
- г) всі відповіді правильні.

10. Яке з положень властиве кейнсіанцям?

- а) обґрунтовують необхідність врахування ставок реальної заробітної плати;
- б) обґрунтовують необхідність державного регулювання економічних процесів на ринку праці;
- в) вважають, що ринок самостійно в змозі вирішити проблему безробіття чи дефіциту робочої сили;
- г) правильна відповідь відсутня.

Тема 8. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Економічний цикл і динаміка основних макроекономічних показників.
2. Сутність, види та соціально-економічні наслідки безробіття.
3. Інфляція: сутність, причини, види та наслідки.

Теми рефератів

1. Циклічність економічного розвитку як прояв макроекономічної нестабільності.
2. Динаміка макроекономічних параметрів на різних стадіях економічного циклу.
3. Застосування моделей AD-AS та IS-LM для аналізу циклічних коливань.
4. Методи прогнозування економічного циклу.
5. Концепція реальних економічних циклів Д. Кюдланда та Е. Прескота.
6. Рівноважний циклічний процес Р. Лукаса.
7. Теорія циклічних коливань М.І. Туган-Барановського.
8. Антициклічна політика держави.
9. Кейнсіанський, класичний та монетарний погляди на інфляцію.
10. Вплив інфляційних процесів на економіку.

11. Антиінфляційна політика держави та її роль у стабілізації економіки.
12. Альтернативні стратегії скорочення інфляції.

Питання для самоконтролю знань

1. Назвіть причини циклічних коливань економіки.
2. Чому існують суттєві відмінності щодо розуміння циклічних коливань?
3. Охарактеризуйте особливості сучасного ділового циклу. Якими причинами ці особливості обумовлені?
4. Чи можна позбавити економіку від циклів і криз?
5. Назвіть причини короткострокових циклічних коливань в економіці та поясніть їх зміст.
6. Які причини зумовлюють середньострокові циклічні коливання в економіці?
7. Дайте характеристику великих циклів («довгих хвиль»).
8. Визначте матеріальну основу малих, середніх та великих циклів.
9. Який критерій лежить в основі поділу макроекономічних індикаторів на проциклічні, ациклічні та антициклічні? Наведіть приклади таких індикаторів.
10. Дайте характеристику окремих фаз економічного циклу.
11. Поясніть, які методи антициклічного регулювання застосовують у фазі спаду та в період економічного підйому?
12. Дайте характеристику основних форм безробіття.
13. Розкрийте причини та наслідки безробіття.
14. Чи можна уникнути фрикційного безробіття?
15. Чим обумовлений природний рівень безробіття?
16. Сформулюйте закон Оукена і дайте його математичну та економічну інтерпретацію.
17. Яку взаємозалежність характеризує крива Філіпса?
18. В чому полягає сутність інфляції?
19. Які основні причини інфляції?
20. Як вимірюють рівень інфляції?
21. Класифікуйте інфляцію за різними критеріями і поясніть, яке практичне значення має класифікація інфляції.
22. Який річний приріст цін спостерігається при помірній інфляції, галопуючій та гіперінфляції?
23. Розкрийте вплив інфляції на поведінку економічних суб'єктів та економіку в цілому.
24. Яка інфляція безпечніша: відкрита чи прихована? Чому? Аргументуйте свою позицію.
25. В якому випадку може виникнути стагфляція?
26. Розкрийте соціально-економічні наслідки інфляції.
27. Які антиінфляційні заходи можуть розроблятися на рівні держави?
28. Охарактеризуйте сучасний стан інфляційних процесів в Україні та зміст антиінфляційної політики держави.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Економіка країни характеризується такими показниками: фрикційне безробіття – 6 млн осіб; структурне безробіття – 6 млн осіб; циклічне – 8 млн осіб; кількість населення – 400 млн осіб; кількість зайнятих – 180 млн осіб; фактичний ВВП – 4000 млрд гр. од. Обчислити природний рівень безробіття і втрати ВВП.

Задача 2. Рівень фактичного безробіття становить 10,5%, рівень природного безробіття – 6,5%. Потенційний ВВП становить 76 млрд гр. од. Розрахуйте фактичний ВВП.

Задача 3. Все населення умовної країни становить 900 чол. З них діти до 16 років, психічно хворі особи та ув'язнені – 250 чол., 200 чол. вибуло із складу робочої сили, безробітних налічується 40 чол., робітників, що зайняті неповний робочий день – 60 чол. Визначте: а) величину робочої сили; б) офіційний рівень безробіття.

Задача 4. Чому дорівнює число зайнятих і безробітних, якщо відомо, що економічно активне населення дорівнює 60 млн чол., а норма безробіття дорівнює 6%?

Задача 5. Ринок праці в певній країні характеризується такими показниками: чисельність дорослого населення становить 36 млн осіб; рівень участі в робочій силі – 70 %, рівень зайнятості – 65 %, природне безробіття – 5,5 %. Обчисліть рівень циклічного безробіття.

Задача 6. Визначте темп інфляції, якщо минулого року індекс споживчих цін становив 110%, а в цьому році – 121%.

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Циклічність, економічний цикл, пік, рецесія, дно, підйом, криза, депресія, пожвавлення, піднесення (зростання), розрив ВВП, потенційний рівень ВВП, малі цикли, середні цикли, великі цикли, цикли Китчина, цикли Джаглера, цикли Кузнеця, цикли Кондратьєва, антикризова політика, індикатори циклічних коливань, проциклічні індикатори, ациклічні індикатори та антициклічні індикатори, державне антициклічне регулювання, безробіття, зайнятість населення, робоча сила, економічно неактивне населення, повна зайнятість економічних ресурсів, рівень безробіття, добровільне безробіття, вимушене безробіття, фрикційне безробіття, структурне безробіття, циклічне безробіття, природне безробіття, сезонне безробіття, молодіжне безробіття, технологічне безробіття, регіональне безробіття, відкрите безробіття, приховане безробіття, закон Оукена, інфляція, дефляція, індекс інфляції (індекс споживчих цін), темп інфляції, відкрита (явна) інфляція, прихована (подавлена) інфляція, помірна інфляція, галопуюча інфляція, гіперінфляція, передбачувана

(очікувана), непередбачувана (неочікувана) інфляція інфляція, збалансована інфляція, незбалансована інфляція, інфляція попиту, інфляція пропозиції (витрат), стагфляція, крива Філіпса, антиінфляційна політика, дефляція, дезінфляція.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Тривалість економічного циклу вимірюється часовим інтервалом між початком однієї кризи до початку наступної.
2. Зміни обсягів національного виробництва пов'язані виключно з циклічними коливаннями.
3. Криза є фазою циклу, яка настає після рецесії і створює передумови для подальшого пожвавлення виробництва.
4. Порівняно з фрикційним і циклічним, структурне безробіття відрізняється значно більшою тривалістю.
5. Приховане безробіття пов'язане виключно з наявністю працездатних осіб, які офіційно припинили пошук роботи і фактично є безробітними, але не реєструються на біржі праці.
6. Закон Оукена фактично має дві частини: перша визначає, на скільки процентів необхідно збільшити ВВП, щоб не дати збільшитись безробіттю, а друга встановлює, якими повинні бути додаткові темпи приросту ВВП, щоб зменшити безробіття на 1%.
7. Якщо рівень інфляції зростає, це означає, що ціни всіх ресурсів, товарів і послуг в економіці зросли.
8. Зростання сукупного попиту, незалежно від стану економіки, завжди призводить до інфляції.
9. Підвищення рівня інфляції означає зниження реальних доходів всіх суб'єктів економіки
10. Інфляція витрат викликає підвищення рівня цін і скорочення обсягів виробництва.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Рівень фактичного безробіття становить 10%, природного – 6%. Фактичний ВВП становить 108 млрд грн. од. Розрахуйте втрати ВВП від циклічного безробіття або втрати ВВП від недовикористання виробничих можливостей країни за законом Оукена (коефіцієнт Оукена дорівнює 2,5).

Задача 2. На 1.01.2018 року чисельність працюючих в умовній країні складала 90 млн чоловік, чисельність безробітних – 10 млн чоловік.

Через рік (на 1.01.2019 р.) 0,5 млн чоловік з числа працюючих втратили роботу, а 1 млн. чоловік з числа офіційно зареєстрованих безробітних припинили пошуки роботи. Визначити за цих умов (на 1.01.2019 р.): а) чисельність працюючих; б) кількість безробітних; в) рівень безробіття.

Задача 3. За даними таблиці визначте: а) кількість робочої сили у 2017 і 2018 рр., б) офіційний рівень безробіття у 2017 і 2018 рр.

Показник, тис. осіб	2017	2018
Населення	42485,5	42269,8
Кількість зайнятих (працездатного віку)	15495,9	15718,6
Кількість безробітних (працездатного віку)	1697,3	1577,6

Задача 4. Природний рівень безробіття в поточному році склав 6%, а фактичний – 10%. Фактичний ВВП склав 600 млрд дол. Визначте величину втрат ВВП від циклічного безробіття.

Задача 5. Чисельність населення складає 100 млн чол. 24 млн. чол. – діти до 16 років, а також люди, які знаходяться в тривалій ізоляції (в психіатричних лікарнях, у виправних закладах і т. д.), 30 млн. чол. вибули зі складу робочої сили, 4 млн 600 тис. – безробітні, 1 млн чол. – робітники, які працюють неповний робочий день і шукають роботу. Використовуючи ці статистичні дані, знайдіть: а) величину робочої сили; б) рівень безробіття.

Задача 6. Фактичний ВВП складає 100 млн грн, фрикційне безробіття – 2%, структурне безробіття – 4%, фактичне безробіття – 9%. Чому дорівнюють втрати економіки від надмірного безробіття?

Задача 7. Норма природного безробіття – 6%; норма фактичного безробіття – 8%; величина створеного ВВП – 400 млрд грн. Розрахуйте, чому дорівнює потенційний ВВП.

Вправи

Вправа 1. Визначте статус осіб з точки зору їх належності до зайнятих (З), безробітних (Б), осіб поза робочою силою (П):

- працівник, звільнений за власним бажанням;
- військовослужбовець, який за станом здоров'я не може працювати;
- студент денного відділення навчального закладу;
- домашня господарка, яка 6 годин на тиждень працює вчителем.

Вправа 2. Розмежуйте фрикційне, структурне і циклічне безробіття.

- Випускник університету шукає роботу після закінчення вузу.
- Дорослі члени сім'ї шукають роботу у зв'язку із зміною місця проживання.
- Після відпустки по народженню та догляду за дитиною жінка шукає підходящу роботу.
- Автоматизація виробничого процесу спричинила звільнення робітників, зайнятих ручною працею.
- Кризові явища в економіці викликали банкрутство підприємства, внаслідок чого робітники вимушені шукати нову роботу.

6) Без відриву від основної роботи працівник закінчив навчальний заклад і здобув нову професію, в зв'язку з чим шукає роботу.

7) Робітник шукає роботу з кращими умовами і більш високою заробітною платою.

8) Підприємство звільнило робітника за порушення трудової дисципліни і він вимушений шукати нову роботу.

9) Впровадження офсетного набору з допомогою комп'ютерів призвело до скорочення робітників, які мали професію лінотипіста у поліграфічному виробництві.

10) Закриття військових баз та скорочення оборонних видатків призвело до звільнення багатьох працівників, які поповнили ряди безробітних.

11) Скорочення сукупного попиту на товари та послуги призвело до зростання безробіття в країні.

12) Механізація сільського господарства викликала скорочення некваліфікованих робітників.

13) Перукар відмовився від пропозиції про прийом на роботу, оскільки його не влаштовує запропонована заробітна плата.

14) Робітник втратив роботу внаслідок роботизації більшості трудових операцій на підприємстві.

15) Продавець магазину втратила роботу внаслідок скорочення кількості продаж під час економічного спаду.

16) Учень, закінчивши школу, подав заяву про прийом на роботу, але йому відмовили через низьку кваліфікацію.

17) Автомеханік, звільнений у зв'язку зі зменшенням попиту на автомобілі.

18) Банківський службовець, звільнений із появою банкоматів.

19) Інженер, що очікує поновлення на колишній роботі.

20) Менеджер, звільнений через банкрутство фірми в період економічного спаду.

21) Робочий-будівельник, який не може знайти роботу взимку.

22) Продавець магазину, що звільнився через переїзд до іншого міста.

23) Учитель шукає іншу роботу з причини занадто низької заробітної плати.

24) Працівники автомобільної промисловості втратили роботу через те, що були замінені роботами.

Тести

1. Економічний цикл характеризується:

а) скороченням сукупної пропозиції;

б) періодично повторюваними підвищеннями і зниженнями загального рівня цін;

в) зростанням рівня безробіття;

г) періодично повторюваними розширеннями і згортаннями загальної економічної активності;

д) всі відповіді правильні.

2. В якому з варіантів відповідей послідовно перераховані фази економічного циклу:

- а) пік, депресія, рецесія, піднесення;
- б) криза, пік, поживлення, депресія;
- в) рецесія, дно, поживлення, пік;
- г) криза, депресія, рецесія, поживлення.

3. ВВП-розрив слугує показником:

- а) приросту сукупного обсягу національного виробництва;
- б) відставання фактичного обсягу національного виробництва від потенційного;
- в) зниження темпів зростання сукупного обсягу національного виробництва;
- г) збільшення вартості сукупного обсягу національного виробництва.

4. Рівень безробіття визначається як відношення:

- а) числа безробітних до чисельності працездатного населення;
- б) числа безробітних до чисельності робочої сили;
- в) числа безробітних до числа зайнятих;
- г) числа зайнятих до чисельності робочої сили.

5. До фрикційних безробітних не можна віднести робітників, які:

- а) звільнилися з роботи через низький рівень оплати праці на підприємстві порівняно з іншими;
- б) звільнилися з метою пошуку більш престижної роботи;
- в) звільнилися з роботи через необхідність зміни місця проживання;
- г) були звільнені внаслідок впровадження автоматизованої технології виробництва.

6. Структурне безробіття – це безробіття, пов'язане з:

- а) коливаннями ділової активності в ході економічного циклу;
- б) добровільним чи вимушеним пошуком роботи з особистих причин;
- в) вивільненням робочої сили під впливом зрушень в економіці, які змінюють попит на окремі професії;
- г) високим рівнем виплат допомоги з безробіття та високими прогресивними ставками оподаткування.

7. Закон Оукена відображає взаємозв'язок між:

- а) процентною зміною природного безробіття і процентним відхиленням потенційного ВВП від фактичного;
- б) темпом інфляції і рівнем безробіття;
- в) процентною зміною циклічного безробіття і процентним відхиленням фактичного ВВП від потенційного;
- г) фактичним і потенційним обсягами реального ВВП.

8. Інфляцію попиту може спричинити:

- а) зростання дефіциту державного бюджету;
- б) підвищення цін світового ринку на енергоносії;
- в) зниження граничної схильності до споживання;
- г) підвищення ставки податку з доходів громадян.

9. Інфляція витрат може бути спричинена зростанням:

- а) сукупних видатків всіх суб'єктів економіки;
- б) урядових видатків;
- в) цін енергоносіїв;
- г) споживчих видатків домогосподарств.

10. Інфляція супроводжується:

- а) підвищенням загального рівня цін в економіці;
- б) зниженням купівельної спроможності грошей;
- в) підвищенням грошової вартості життя;
- г) всі відповіді правильні.

Розгляньте і поясніть ситуації

Ситуація 1. Студент стверджує: «Якщо ми перебуваємо у стані спаду, продовжуючи якомога довше підвищувати сукупний попит, ми можемо добитися повної зайнятості без збільшення рівня інфляції». Дайте оцінку правильності цього твердження.

Ситуація 2. Політики говорять, що спостереження Дж. М. Кейнса про те, що заробітна плата та ціни є негнучкими, пояснює, чому наша економіка є здатною пристосовуватися до довготривалої рівноваги після спаду економічного попиту. Дайте оцінку правильності цього твердження.

Ситуація 3. Інфляція та дефляція боргу впливають на сукупний попит внаслідок того, що рівень цін змінюється, але їх відносять до нецінових чинників сукупного попиту. Чому?

Тема 9. МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ***Питання для обговорення на семінарському занятті***

1. Поняття та фактори економічного зростання.
2. Кейнсіанські моделі економічного зростання.
3. Модель економічного зростання Р. Солоу.

Теми рефератів

1. Роль держави в стимулюванні економічного зростання.

2. Вплив приросту населення і технічного прогресу на економічне зростання.

3. Макроекономічна політика стимулювання економічного зростання.

Питання для самоконтролю знань

1. Розкрийте суть поняття «економічне зростання».

2. За допомогою яких показників вимірюють економічне зростання?

3. Розмежуйте фактори пропозиції, попиту та розподілу, які обумовлюють економічне зростання.

4. Які фактори стримують економічне зростання?

5. Поясніть класифікацію економічного зростання за типами. Охарактеризуйте їх ознаки. Які фактори обумовлюють екстенсивне та інтенсивне економічне зростання?

6. Назвіть основні джерела економічного зростання.

7. Розкрийте зміст моделі економічного зростання Є. Домара.

8. Розкрийте зміст моделі економічного зростання Р. Харрода та поясніть основні її рівняння.

9. Охарактеризуйте неокласичну модель економічного зростання Р. Солоу.

10. Розкрийте зміст моделі економічного зростання Хікса-Самуельсона.

11. Назвіть критерій оптимальності темпів економічного зростання за «золотим правилом» Е. Фелпса.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Темпи приросту ВВП, капіталу і праці склали відповідно 5%, 10% і 1%, а частка капіталу в сумі витрат становить 30%. Обчислити залишок Солоу.

Задача 2. Використовуючи модель Домара-Харрода, визначте темп приросту ВВП, якщо норма заощаджень складає 20%, а капіталомісткість продукту (відношення приросту капіталу до приросту продукту) дорівнює 2,5.

Задача 3. Величина ВВП країни складає 20 млрд гр. од, кількість зайнятих – 4 млн осіб, норма амортизації – 8%, вартість капіталу – 50 млрд гр. од. Обчислити норму заощаджень s' , за якою забезпечується стійкий рівень капіталоозброєності.

Задача 4. При величині ВВП 200 млрд. гр. од. кількість зайнятих складає 20 млн. осіб, норма амортизації – 12%, норма заощаджень – 14%, приріст населення – 2%. Обчислити капіталоозброєність k , за якою забезпечується гранична величина інвестицій.

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Економічне зростання, темпи економічного зростання, джерела економічного зростання, фактори економічного зростання, типи економічного

зростання, екстенсивне економічне зростання, інтенсивне економічне зростання, змішане економічне зростання, модель економічного зростання Є.Домара, кейнсіанська теорія економічного зростання, модель економічного зростання Р.Харрода, гарантований темп економічного зростання, природний темп економічного зростання, модель економічного зростання Р.Солоу, золоте правило нагромадження, капіталоозброєність, стійкий рівень капіталоозброєності, гранична продуктивність праці, гранична продуктивність капіталу, модель Хікса-Самуельсона, залишок Солоу, «золоте правило» Е.Фелпса.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. У сучасних відкритих змішаних економіках спостерігається економічне зростання змішаного типу.
2. Технологічний прогрес є інтенсивним чинником економічного зростання.
3. Якщо у моделі Харрода гарантований темп зростання перевищує природний, то надлишок трудових ресурсів буде спонукати до збільшення інвестицій.
4. Виробнича функція у моделі Солоу відображає взаємозв'язок між продуктивністю та капіталоозброєністю праці.
5. За моделлю Солоу капіталоозброєність ставиться в залежність від двох факторів: нагромадження капіталу і приросту населення.
6. Підвищення норми заощаджень гальмує економічне зростання через вплив «парадоксу ощадливості».
7. Вища норма заощаджень у моделі Солоу за інших рівних умов відповідає нижчому стійкому рівню капіталоозброєності.
8. При стійкому рівні капіталоозброєності праці досягається рівність між величиною інвестицій та приростом населення.
9. За рівня капіталоозброєності, який відповідає «золотому правилу», повинна виконуватись умова: граничний продукт капіталу дорівнює амортизації.
10. Для максимізації споживання необхідно, щоб приріст продукту на додаткову одиницю капіталу без амортизації дорівнював темпу приросту загального обсягу виробництва.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Обсяг ВВП у країні в розрахунковому році становив 112,2 млрд грн. од., в базовому році – 131,8 млрд грн. од. Розрахуйте темп зростання для країни.

Задача 2. Розрахуйте темп приросту ВВП у 2017 р. відносно 2016 р., якщо ВВП за 2016 р. становив 2383,2 млрд грн. од., а за 2017 р. – 2982,9 млрд грн. од.

Задача 3. Відповідно до моделі Р. Солоу обчисліть капіталоозброєність, за якої забезпечується граничний обсяг інвестицій, якщо економіка країни А характеризується такими показниками: норма амортизації (d) становить 0,18, норма заощаджень (s) – 0,25, приріст населення (n) – 0,02, вартість основного капіталу (K) – 2564 млн. євро, чисельність працюючих (L) – 25,17 млн. осіб.

Задача 4. У країні N за минулий рік темпи економічного зростання становили 5,8%, приросту основного капіталу – 8%, приросту населення країни – 2%, а частка капіталу у ВВП країни становила 0,35. Обчисліть темп приросту сукупної продуктивності факторів виробництва («залишок Солоу»).

Задача 5. Економіка країни характеризується виробничою функцією $Y = A \times K^{0.4} \times L^{0.6}$. Темп зростання капіталу становить 3 %, а чисельності зайнятих 2 %. Продуктивність виробничих факторів зростає з темпом 1,5 % за рік. Як зміниться обсяг виробництва?

Задача 6. В країні А відношення приросту капіталу до приросту продукту (k) становить 3, а в країні Б – 2,7. Гранична схильність до заощаджень (s') в країні А дорівнює 0,2, в країні Б – 0,25. Використовуючи модель Домара-Харрода, визначте темпи економічного зростання в цих країнах.

Задача 7. Виробнича функція Кобба-Дугласа для умов країни А має вигляд $Y = A \times K^{0.3} \times L^{0.7}$. Якщо загальна продуктивність факторів зростає з темпом 2%, темп зростання обсягу виробництва дорівнює 5,9%, а капітал зростає з темпом 6% за рік, то якими темпами має бути збільшена чисельність зайнятих у виробництві?

Задача 8. У країні А за минулий рік темпи економічного зростання становили 5,8%, приросту основного капіталу – 8%, приросту населення країни – 2%, а частка капіталу у валовому внутрішньому продукті країни становила 0,35%.

Обчисліть темп приросту сукупної продуктивності факторів виробництва («залишок Солоу»).

Задача 9. Економіка країни характеризується такими макроекономічними показниками: валовий внутрішній продукт становить 2720 млн гр. од., чисельність зайнятих у виробництві – 18,7 млн осіб, вартість основного капіталу – 5625 млн гр.од., норма амортизації – 0,1.

Обчисліть норму заощаджень, за якої забезпечується стійкий рівень капіталоозброєності.

Тести

1. Економічне зростання – це:

- а) збільшення обсягу виробничих ресурсів країни;
- б) підвищення ефективності виробництва;

- в) збільшення реального обсягу товарів і послуг, які виробляє економіка;
- г) всі відповіді правильні.

2. Збільшення обсягів національного виробництва за рахунок збільшення кількості виробничих ресурсів за незмінної техніки і технології називається:

- а) рівноважним економічним зростанням;
- б) екстенсивним економічним зростанням;
- в) інтенсивним економічним зростанням;
- г) збалансованим економічним зростанням.

3. Інтенсивний тип економічного зростання – це:

- а) збільшення обсягів виробництва високими темпами;
- б) розширення виробництва за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів;
- в) розширення виробництва за рахунок залучення додаткових ресурсів;
- г) збільшення обсягів виробництва за рахунок освоєння нових видів продукції.

4. У моделі економічного зростання Харрода, на відміну від моделі Домара:

- а) інвестиції виступають екзогенною змінною;
- б) заощадження виступають екзогенною змінною;
- в) інвестиції виступають ендогенною змінною;
- г) заощадження виступають ендогенною змінною.

5. «Гарантований» темп економічного зростання в моделі Харрода забезпечує динамічну рівновагу сукупного попиту і пропозиції за:

- а) повного використання наявних виробничих потужностей;
- б) повної зайнятості трудових ресурсів;
- в) наявності незавантажених виробничих потужностей і безробіття;
- г) повного використання наявних виробничих потужностей і повної зайнятості.

6. Модель Солоу дозволяє дослідити:

- а) вплив нагромадження капіталу на економічне зростання;
- б) вплив на економічне зростання темпів росту населення;
- в) вплив на економічне зростання технологічного прогресу;
- г) всі відповіді правильні.

7. У моделі Солоу за відсутності зростання населення та технічного прогресу стійкий рівень капіталоозброєності зростає, якщо:

- а) підвищиться норма заощаджень;
- б) підвищиться норма амортизації;
- в) збільшиться рівень споживання на душу населення;

г) всі відповіді правильні.

8. Підвищення норми заощаджень у моделі Солоу призведе до:

- а) зниження стійкого рівня капіталоозброєності;
- б) зниження обсягу випуску на одного працюючого;
- в) зростання інвестицій;
- г) всі відповіді правильні.

9. У моделі Солоу з врахуванням зростання населення темпом n та технічного прогресу з темпом g темп зростання загального обсягу випуску повинен дорівнювати:

- а) n ;
- б) g ;
- в) $n + g$;
- г) $n + g + d$.

10. Стійка капіталоозброєність відповідає «Золотому правилу нагромадження» за:

- а) максимального рівня заощаджень;
- б) максимального рівня споживання;
- в) мінімального рівня амортизації;
- г) максимального рівня доходу.

Тема 10. ДЕРЖАВА В СИСТЕМІ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Об'єктивна необхідність державного регулювання економіки.
2. Методи й інструменти макроекономічної політики.
3. Стратегії активізму та антиактивізму.

Теми рефератів

1. Економічні мультиплікатори (державних видатків, податковий, грошовий) та їх вплив на сукупний продукт.
2. Суперечність цілей макроекономічної політики та проблема її координації.
3. Необхідність і межі державного втручання в економіку.

Питання для самоконтролю знань

1. У чому полягає об'єктивна необхідність державного регулювання економіки?
2. Як слід розуміти державне регулювання економіки?

3. Назвіть і охарактеризуйте суб'єкти і об'єкти державного регулювання економіки.
4. Визначте цілі і принципи державного регулювання економіки.
5. Розкрийте функції державного регулювання економіки.
6. У чому відмінність прямих і непрямих методів державного регулювання економіки?
7. Розкажіть про адміністративні методи регулювання? Чим вони відрізняються від економічних методів?
8. У чому полягає суть економічних методів державного регулювання економіки?

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Державне регулювання економіки, суб'єкти виконання, суб'єкти впливу, об'єкти державного регулювання економіки, методи державного регулювання економіки, методи прямого впливу, методи непрямих регулювання, державні інвестиції, державне замовлення, державні ціни, адміністративні методи, субсидія, субвенція, дотація, ліцензування, квотування, державні стандарти, правові регулятори, стратегія активізму, стратегія антиактивізму, оптимум Парето, Парето-ефективна економіка.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. До об'єктів державного регулювання відноситься держава і інституційні органи.
2. Непрямі методи державного регулювання економіки включають комплекс інструментів адміністративно-правового характеру.
3. Прямі методи впливають на економічні процеси опосередковано, через систему інструментів фіскальної, грошово-кредитної, зовнішньоекономічної, соціальної політики.
4. Ключова відмінність між стратегіями активізму й антиактивізму полягає в їх різному ставленні до оцінки ефективності економічної політики.
5. Прихильники антиактивістської стратегії підтримують активну політику держави.
6. Прихильники стратегії активізму заперечують можливість впливу держави на економіку.
7. Оптимум Парето – це максимум добробуту, за якого неможливо покращити становище будь-якого суб'єкта шляхом зміни обсягу виробництва та обміну, не погіршивши при цьому становище інших суб'єктів.
8. Кейнсіанці вважають, що при монополії рівновага не здатна до самовідновлення.
9. Монетаристи вважають, що уряд володіє дієвими важелями впливу на сукупний попит, обсяг випуску, рівень зайнятості, рівень цін, рівень доходів.
10. Необхідною умовою ефективного державного регулювання економіки є відпрацьована система законодавчої і виконавчої влади.

Тести

1. Назвіть причину, що викликала розширення державного регулювання ринкової економіки:

- а) вдосконалення відносин власності;
- б) необхідність утримання державного апарату;
- в) панування державної власності;
- г) всі відповіді правильні.

2. Які фактори нашого часу викликають необхідність державного втручання в економіку?

- а) ринок породжує монополію, а тому необхідний захист конкуренції;
- б) неконтрольована диференціація доходів загрожує соціальній стабільності;
- в) ринковий механізм не може забезпечити достатню зацікавленість бізнесу у виробництві певних товарів і послуг;
- г) всі відповіді правильні.

3. Яку функцію в умовах ринкової економіки не виконує держава?

- а) перерозподіляє доходи;
- б) визначає цілі і напрями економічного розвитку;
- в) встановлює заробітну плату громадянам;
- г) держава виконує всі перераховані функції;
- д) держава не виконує жодну з названих функцій.

4. Якими проблемами в ринковій економіці повинна займатися держава?

- а) розподілом грошових доходів в суспільстві;
- б) визначати, що і скільки потрібно виготовити з наявних ресурсів;
- в) надавати допомогу конкретному споживачу з обмеженими доходами, визначаючи способи їх раціонального використання;
- г) визначати коло товарів і послуг, які потрібні суспільству, незалежно від смаків і бажань якоїсь групи населення.

5. До інструментів державного регулювання ринкової економіки відносяться:

- а) зайнятість;
- б) державні видатки;
- в) економічне зростання;
- г) всі відповіді правильні.

6. Державне регулювання:

- а) замінює саморегуляцію ринку;
- б) ґрунтується на дії механізму ринкових цін;
- в) стосується тільки грошово-кредитної політики держави;

- г) впливає на загальногосподарський розвиток;
- д) всі відповіді правильні.

7. До непрямих методів державного регулювання ринкової економіки відносяться:

- а) грошово-кредитні регулятори;
- б) державне замовлення;
- в) державні інвестиції;
- г) всі відповіді правильні.

8. До прямих методів державного регулювання ринкової економіки відносяться:

- а) державні інвестиції;
- б) податки;
- в) відсоткова ставка;
- г) всі відповіді правильні.

9. Найсуттєвішою рисою непрямого державного регулювання економіки є:

- а) використання державою приватних структур для впливу на поведінку економічних суб'єктів;
- б) досягнення державою бажаних результатів в економіці через співробітництво з міжнародними економічними організаціями;
- в) формування економічного середовища, яке стимулює бажану поведінку економічних суб'єктів;
- г) чітке визначення поведінки суб'єктів господарювання у тих чи інших умовах.

10. До прямого державного регулювання економіки не відноситься:

- а) встановлення мінімальної заробітної плати;
- б) встановлення певних екологічних нормативів;
- в) встановлення порядку реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;
- г) встановлення пільг для суб'єктів господарювання, які займаються певним видом діяльності.

Розгляньте і поясніть ситуації:

Ситуація 1. Уряд стимулює виробництво аграрної продукції шляхом надання їй виробникам субсидій. Як це вплине на рівновагу на ринку сільськогосподарської продукції?

Ситуація 2. Чи містить ринкова економіка певні властиві їй механізми саморегулювання, які допомагають досягти і втримати високий рівень виробництва при повній трудовій зайнятості?

Тема 11. ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Сутність і види фіскальної політики.
2. Державний бюджет: сутність і джерела фіскальних доходів.
3. Податки як основне джерело фіскальних доходів держави.
4. Державні видатки як економічна категорія.
5. Державний борг: сутність і форми.

Теми рефератів

1. Податки як засіб впливу на економіку.
2. Економічні наслідки державного боргу.
3. Державний борг України та можливості його погашення.
4. Фіскальна політика в Україні: основні напрями та суперечності.

Питання для самоконтролю знань

1. Дайте визначення фіскальної політики. Назвіть види фіскальної політики.
2. Що є об'єктами фіскальної політики держави?
3. Розкрийте зміст і структуру дискреційної фінансової політики.
4. Які основні інструменти дискреційної фіскальної політики?
5. В чому полягає стабілізаційний механізм автоматичної фіскальної політики?
6. Розкрийте зміст мультиплікаторів фіскальної політики. Який із фіскальних мультиплікаторів справляє найсильніший вплив на економіку?
7. Розкрийте зміст і структуру автоматичних стабілізаторів фіскальної політики.
8. Як взаємозв'язані фіскальна політика і державний бюджет?
9. Назвіть причини дефіциту державного бюджету. Які заходи може запровадити уряд для зниження бюджетного дефіциту?
10. Які види бюджетного дефіциту ви знаєте?
11. Розкрийте зміст та взаємозв'язок між фактичним, структурним і циклічним бюджетним дефіцитами.
12. Назвіть функції податків.
13. Охарактеризуйте види податків.
14. Яка різниця між пропорційними, прогресивними і регресивними податками?
15. Які закономірності в економіці відображає крива Лаффера?
16. Дайте визначення категорії «державні витрати», розкрийте структуру та економічний зміст державних витрат.
17. Дайте визначення державного боргу. Розкрийте його причини, зміст, структуру та наслідки для економіки.

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. Визначити простий мультиплікатор податків і величину зміни в податкових надходженнях, які забезпечують досягнення рівноважного ВВП, якщо: ВВП фактичний 56 млрд грош. од., ВВП рівноважний 58 млрд грош. од., гранична схильність до споживання 0,75.

Задача 2. Визначити фактичне, потенційне і циклічне сальдо державного бюджету, якщо реальний ВВП становить 2000 грош. од., потенційний ВВП – 2200 грош. од., державні витрати – 620 грош. од., середня податкова ставка – 0,3.

Задача 3. У минулому році країна мала такі показники: податкові доходи 800 млн гр.од.; доходи від продажу державного майна – 95 млн гр.од.; державні закупівлі – 280 млн гр.од.; витрати на соціальну сферу – 150 млн гр.од.; субсидії та субвенції – 90 млн гр.од. Визначити стан державного бюджету (профіцит, дефіцит).

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Фіскальна політика, державні доходи, державні видатки, трансферти, державні закупівлі, дискреційна фіскальна політика, стимулююча фіскальна політика (фіскальна експансія), обмежувальна (стримуюча) фіскальна політика (фіскальна рестрикція), мультиплікатор державних витрат, податковий мультиплікатор, недискреційна (автоматична) фіскальна політика, вбудований (автоматичний) стабілізатор, прогресивна шкала оподаткування, соціальні трансферти, бюджетна політика, державний бюджет, фактичний бюджет, структурний бюджет, циклічний бюджет, збалансований бюджет, профіцитний бюджет, дефіцитний бюджет, відкритий бюджетний дефіцит, прихований бюджетний дефіцит, вимушений бюджетний дефіцит, невимушений бюджетний дефіцит, активний бюджетний дефіцит, пасивний бюджетний дефіцит, податок, джерело оподаткування, об'єкт оподаткування, ставка податку, нульова ставка податку, гранична податкова ставка, середня податкова ставка, фіскальна функція податків, розподільча функція податків, регулююча функція податків, державні податки, місцеві податки, прямі податки, непрямі податки, прогресивне оподаткування, регресивне оподаткування, пропорційне оподаткування, крива Лаффера, державні видатки, поточні державні видатки, капітальні державні видатки, трансформаційні видатки, трансферні видатки, асигнування, субсидії, субвенції, дотації, державний борг, внутрішній державний борг, зовнішній державний борг, монетизований борг, немонетизований борг.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Роль вбудованих стабілізаторів виконують податки і соціальні трансферти.

2. Величина мультиплікатора державних видатків більша за величину податкового мультиплікатора, оскільки зміна урядових видатків безпосередньо змінює сукупні видатки на ту ж величину, тоді зміна ставки оподаткування змінює споживчі видатки лише в частині, визначеній граничною схильністю до споживання.

3. Збільшення урядових видатків зміщує криву сукупних видатків в меншій мірі, ніж зниження податків.

4. Мультиплікатор урядових видатків тим менший, чим більша гранична схильність до споживання.

5. Єдиним способом фінансування бюджетного дефіциту є грошова емісія.

6. Із зростанням державних закупівель сукупні витрати зменшуються

7. За інших рівних умов податки є менш ефективним інструментом фіскальної політики, ніж державні видатки.

8. Якщо державні витрати і податкові надходження змінюються на одну й ту саму величину, то рівноважний рівень виробництва зменшується на ту саму величину.

9. Вимушений бюджетний дефіцит виникає внаслідок зменшення обсягу ВВП та обмеженості фінансових ресурсів країни.

10. Бюджетний дефіцит може фінансуватися за рахунок емісії державних цінних паперів.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Визначити простий мультиплікатор податків і величину зміни в податкових надходженнях, які забезпечують досягнення рівноважного ВВП, якщо: ВВП фактичний 150 млрд грош. од., ВВП рівноважний 140 млрд грош. од., гранична схильність до заощадження 0,25.

Задача 2. Визначити фактичне, потенційне і циклічне сальдо державного бюджету, якщо реальний ВВП становить 4000 грош. од., потенційний ВВП – 4400 грош. од., державні витрати – 1240 грош. од., середня податкова ставка – 0,25.

Тести

1. До інструментів фіскальної політики відносяться:

- а) підвищення норми резервних вимог та облікової ставки;
- б) купівля центральним банком державних облігацій на відкритому ринку;
- в) випуск міністерством фінансів короткострокових державних облігацій;
- г) зміна державних видатків та ставок оподаткування.

2. Стримувальна фіскальна політика передбачає:

- а) збільшення урядових видатків і підвищення податків;
- б) зменшення урядових видатків і підвищення податків;
- в) збільшення урядових видатків і зниження податків;

г) зменшення урядових видатків і зниження податків.

3. Стимулювальна фіскальна політика передбачає:

- а) збільшення урядових видатків і зниження податків;
- б) зменшення урядових видатків і підвищення податків;
- в) збільшення урядових видатків і підвищення податків;
- г) зменшення урядових видатків і зниження податків.

4. Законодавча зміна обсягів державних видатків і ставок оподаткування для досягнення бажаного рівня виробництва і зайнятості відноситься до:

- а) політики перерозподілу доходів;
- б) дискреційної фіскальної політики;
- в) автоматичної фіскальної політики;
- г) недискреційної фіскальної політики.

5. Недискреційна фіскальна політика – це:

- а) законодавча зміна обсягів державних видатків та режиму оподаткування;
- б) політика фінансування дефіциту бюджету шляхом продажу державних цінних паперів;
- в) природне пристосування економіки до фаз економічного циклу внаслідок дії автоматичних стабілізаторів;
- г) політика щорічного балансування державного бюджету.

6. Прикладом дискреційної фіскальної політики може слугувати:

- а) прийняття закону, згідно з яким урядові видатки не повинні перевищувати надходжень до державного бюджету;
- б) прийняття закону, згідно з яким приріст грошової маси повинен відповідати приросту ВВП;
- в) зниження податку на додану вартість у період економічного спаду;
- г) всі відповіді правильні.

7. До вбудованих автоматичних стабілізаторів відносяться:

- а) державні інвестиції та виплати процентів з державного боргу;
- б) зміна ставок оподаткування та величини урядових видатків;
- в) доходи та видатки державного бюджету;
- г) пропорційні податки та соціальні трансферти.

8. Чим відрізняються прямі податки від непрямих?

- а) оподаткуванням фізичних і юридичних осіб;
- б) об'єктом оподаткування;
- в) напрямком використання;
- г) органом, що стягує податки.

9. Державний борг – це сума попередніх:

- а) державних витрат;
- б) бюджетних дефіцитів;
- в) бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків;
- г) бюджетних надлишків за вирахуванням бюджетних дефіцитів;
- д) витрат на оборону.

10. Фіскальна політика в умовах перевиробництва реалізується шляхом:

- а) зростання державних витрат і збільшення податків;
- б) зростання державних витрат і зниження податків;
- в) зменшення державних витрат і збільшення податків;
- г) зменшення державних витрат і зменшення податків.

Тема 12. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ***Питання для обговорення на семінарському занятті***

1. Сутність і функції грошово-кредитної (монетарної) політики.
2. Прямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики держави.
3. Непрямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики держави.
4. Типи грошово-кредитної (монетарної) політики.

Теми рефератів

1. Вплив монетарної політики на економіку.
2. Таргетування як стратегія монетарної політики.
3. НБУ та монетарна політика в Україні.
4. Кейнсіанські та монетаристські погляди на грошово-кредитну політику.
5. Наслідки фіскальної та монетарної політики за моделлю IS-LM.
6. Координація монетарної та фіскальної політики у моделі IS-LM.

Питання для самоконтролю знань

1. Що розуміють під грошово-кредитною (монетарною) політикою?
2. В чому полягає різниця між неокласичною і кейнсіанською політикою?
3. Якими є кінцеві та проміжні цілі грошово-кредитної (монетарної) політики?
4. Охарактеризуйте функції Центрального банку.
5. Назвіть і дайте характеристику прямим інструментам грошово-кредитної (монетарної) політики.
6. Що являє собою і як розраховується коефіцієнт або рівень монетизації?
7. Як визначається рівень мультивалютності?
8. Назвіть і дайте характеристику непрямим інструментам грошово-кредитної (монетарної) політики.

9. Якими є наслідки підвищення і зменшення облікової ставки?
10. До чого призводить підвищення та зниження норми обов'язкових резервів?
11. Яка різниця між кредитною рестрикцією і кредитною експансією?
12. Назвіть і охарактеризуйте типи монетарної політики.
13. В чому полягає різниця між політикою «дорогих» і «дешевих» грошей?
14. Чим відрізняється дискреційна монетарна політика від недискреційної монетарної політики?
15. Який зміст основного монетарного правила?

Завдання для самостійної роботи
Визначте терміни і поняття

Грошово-кредитна (монетарна) політика, прямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики, грошова емісія; коефіцієнт або рівень монетизації, мультивалютність, ліміти кредитування, пряме регулювання ставки відсотка, непрямі інструменти грошово-кредитної (монетарної) політики, облікова (дисконтна) ставка, норма обов'язкового резервування, операції на відкритому ринку, редисконтування, ставка рефінансування, кредитна рестрикція, кредитна експансія, жорстка монетарна політика, гнучка монетарна політика, змішана монетарна політика, стимулююча монетарна політика, стримуюча монетарна політика, політика дешевих грошей, політика дорогих грошей, дискреційна монетарна політика, недискреційна монетарна політика, основне монетарне правило.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Монетарна політика – це вплив уряду на економічну кон'юнктуру шляхом зміни кількості грошей в обігу.
2. Головним суб'єктом монетарної політики є центральний банк, який здійснює грошову емісію, контролює та регулює діяльність всієї банківської системи.
3. Метою кредитної експансії є збільшення обсягів виробництва і зайнятості за рахунок збільшення грошової пропозиції.
4. Надання позик банкам спричиняє збільшення їх резервів і мультиплікативне розширення грошової маси, тоді як позики уряду не впливають на грошову пропозицію.
5. Підвищуючи облікову ставку, центральний банк збільшує резерви комерційних банків і їх можливості кредитування економіки, що має наслідком зменшення грошової пропозиції і підвищення ринкової ставки процента.
6. Продаж центральним банком державних облігацій на відкритому ринку є інструментом стимулювальної монетарної політики.
7. Політика «дорогих грошей» є політикою стимулювання ділової активності.

8. Якщо центральний банк продає державні цінні папери комерційним банкам, то наслідком продажу стане скорочення грошової пропозиції.

9. Монетарна політика у короткостроковому періоді впливає лише на рівень цін.

10. З метою підвищення ліквідності банківської системи центральний банк підвищує норму резервування, проте хоче залишити кількість грошей в обігу незмінною, відтак він повинен знизити облікову ставку і купувати державні цінні папери.

Тести

1. Сукупність форм і засобів впливу держави на грошове пропонування з метою забезпечення стабілізації економіки на рівні повної зайнятості за відсутності інфляції називається:

- а) політикою розподілу доходів;
- б) політикою регулювання ділової активності;
- в) монетарною політикою;
- г) фіскальною політикою.

2. До функцій центрального банку не відноситься:

- а) кредитування комерційних банків;
- б) емісія готівки;
- в) зберігання золотовалютних резервів;
- г) кредитування фірм і домогосподарств.

3. Рівень монетизації економіки визначається:

- а) величиною агрегату M_2 ;
- б) як відношення агрегату M_2 до обсягу номінального ВВП;
- в) величиною грошової бази – агрегату M_0 ;
- г) відношенням агрегату M_2 до обсягу реального ВВП.

4. До монетарних інструментів прямого регулювання грошового пропонування відносяться:

- а) зміна облікової ставки та норми резервування;
- б) операції на відкритому ринку та лімітування кредитів;
- в) лімітування кредитів та пряме регулювання процентної ставки;
- г) пряме регулювання процентної ставки та зміна норми резервування.

5. Стимувальна монетарна політика «дорогих грошей» передбачає:

- а) збільшення державних видатків;
- б) підвищення норми обов'язкових резервів;
- в) підвищення ставок оподаткування;
- г) зниження облікової ставки.

6. Стимулювальна монетарна політика «дешевих грошей» передбачає:

- а) підвищення резервної норми;
- б) зниження облікової ставки процента;
- в) підвищення курсу національної валюти;
- г) продаж державних облігацій.

7. Підвищення центральним банком облікової ставки насамперед спрямоване на:

- а) збільшення сукупних резервів комерційних банків;
- б) стимулювання населення до збільшення заощаджень;
- в) збільшення позик комерційних банків у центральному банку;
- г) зменшення сукупних резервів комерційних банків.

8. Операції на відкритому ринку – це операції з купівлі-продажу:

- а) акцій і облігацій корпорацій на фондовій біржі;
- б) державних цінних паперів центральним банком;
- в) іноземної валюти комерційними банками;
- г) всі відповіді правильні.

9. Монетарна політика є жорсткою, коли центральний банк:

- а) за будь-яких обставин підтримує незмінний рівень процентної ставки;
- б) за будь-яких обставин утримує кількість грошей в обігу стабільною;
- в) намагається одночасно контролювати і кількість грошей в обігу, і рівень процентної ставки;
- г) намагається контролювати рівень процентної ставки.

10. Монетарне правило передбачає, що у довгостроковому періоді темп приросту грошової маси в економіці повинен дорівнювати:

- а) темпу приросту номінального ВВП;
- б) темпу приросту реального ВВП;
- в) темпу приросту швидкості обігу грошей;
- г) темпу інфляції.

Тема 13. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ У ВІДКРИТІЙ ЕКОНОМІЦІ

Питання для обговорення на семінарському занятті

1. Глобалізація як головна тенденція розвитку економічних процесів.
2. Міжнародна торгівля.
3. Платіжний баланс.
4. Валютний курс.
5. Рівновага товарного, грошового та зовнішнього ринків.
6. Модель IS-LM для відкритої економіки (модель Манделла-Флемінга).

Теми рефератів

1. Платіжний баланс України.
2. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП.
3. Розрахунок ВВП у відкритій економіці.
4. Порівняльний аналіз макроекономічної політики при фіксованому та плаваючому обмінних курсах.
5. Платіжний баланс країни як відображення її світогосподарських зв'язків.

Питання для самоконтролю знань

1. Чому останнім часом відбувається глобалізація світового господарства?
2. В яких формах здійснюються міжнародні економічні відносини?
3. Які переваги і недоліки політики торгового лібералізму і протекціонізму?
4. Для чого складається платіжний баланс окремої країни?
5. Як уникнути дефіциту платіжного балансу?
6. Які можуть використовуватися методи державного регулювання курсу національної валюти?

Задачі для аудиторного розв'язання

Задача 1. За один день у країні А виробляють 5 телефонів або 1 телевізор, у країні В – 2 телефони або 4 телевізори. Якими є відносні ціни в цих країнах за відсутності торгівлі? Що будуть вивозити (експортувати) країни після встановлення торговельних відносин?

Задача 2. За наведеними даними скласти платіжний баланс умовної країни А, класифікуючи кожен з операцій як кредит або дебет.

Операція	Обсяг (млн. гр. од.)
Експорт нафти	6
Імпорт зерна	5
Експорт зброї	2
Доходи від туризму іноземців в країну А	6
Грошові перекази іноземцям із країни А	2
Придбання акцій приватних корпорацій Франції	6
Придбання золота у іноземних громадян	1

Завдання для самостійної роботи

Визначте терміни і поняття

Глобалізація економіки, теорія абсолютної переваги, теорія порівняльної переваги, міжнародна торгівля, експорт, імпорт, торговельний оборот, торговельний баланс, торговельне сальдо, реекспорт, реімпорт, експортна квота, імпортна квота, зовнішньоторговельна квота, індекс умов торгівлі,

мультиплікатор зовнішньої торгівлі, гранична схильність до імпорту, протекціонізм, лібералізм, платіжний баланс, дефіцит платіжного балансу, активне сальдо платіжного балансу, пасивне сальдо платіжного балансу, валютний курс, котирування валюти, пряме котирування, обернене котирування, конвертованість валюти, валютний паритет, валютна інтервенція, номінальний валютний курс, реальний валютний курс, фіксований валютний курс, плаваючий валютний курс, девальвація, ревальвація.

Визначте і обґрунтуйте, які із тверджень є правильними, а які – неправильними

1. Економічний добробут країни в умовах вільної міжнародної торгівлі завжди нижчий, ніж при встановленні імпортного мита.
2. Мета встановлення імпортного мита – скоротити імпорт, щоб захистити національні галузі і робочі місця від іноземної конкуренції.
3. Встановлення митних зборів стимулює внутрішнє споживання в країні.
4. Імпорт закордонних товарів створює пропозицію іноземної валюти в країні та формує попит національної валюти для іноземців.
5. Реальний валютний курс відображає кількісні пропорції обміну товарів між двома країнами.
6. Зниження реального обмінного курсу національної валюти призведе до відносного подорожчання вітчизняних товарів та скорочення чистого експорту.
7. Коли центральний банк країни здійснює девальвацію національної валюти, імпорт відносно дешевшає, а експорт дорожчає, відтак можна очікувати скорочення дефіциту поточного рахунку платіжного балансу країни.
8. Наявність позитивного сальдо торгового балансу країни може сприяти збільшенню валютних резервів країни.
9. Усі зовнішньоекономічні операції за певний період відображаються в платіжному балансі.
10. Політика протекціонізму сприяє вільній торгівлі.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. У країні позитивне сальдо торговельного балансу за рік складає 25 тис. грошових одиниць. Відомо, що вартість імпорту на 20% менша від вартості експорту. Визначити обсяг експорту та імпорту країни.

Задача 2. Розрахуйте і прокоментуйте величину мультиплікатора витрат у відкритій економіці, якщо гранична схильність до заощадження (MPS) – 0,4, ставка оподаткування – 20%, приріст імпорту – 10 млрд гр. од., приріст ВВП – 80 млрд гр. од.

Тести

1. Закон порівняльних переваг означає, що торгуюча країна виграє, продаючи товари:

- а) альтернативна вартість виробництва яких висока, і купуючи товари, альтернативна вартість яких низька;

б) з низькою альтернативною вартістю виробництва і купуючи товари з високою альтернативною вартістю;

в) від яких населення отримує менше задоволення, і купуючи ті, від яких населення отримує більше задоволення;

г) правильна відповідь відсутня.

2. Торговий баланс активний, якщо:

а) експорт країни високий;

б) країна ввозить товарів менше, ніж вивозить;

в) країна вивозить товарів менше, ніж ввозить;

г) країна ввозить товарів більше, ніж вивозить.

3. Прихильники протекціонізму стверджують, що введення торгових бар'єрів (мита, квот) приводить до:

а) скорочення зайнятості в галузях національної економіки;

б) утворення внутрішніх монополій;

в) захисту галузей національної економіки;

г) послаблення обороноздатності країни.

4. Експорт товарів:

а) сприяє росту національного виробництва, доходів і зайнятості;

б) стримує зростання національного виробництва, доходів і зайнятості;

в) обмежує імпорт;

г) правильна відповідь відсутня.

5. Співвідношення між валютними надходженнями в країну і платежами, які країна здійснює за кордоном за певний проміжок часу, – це:

а) торговий баланс;

б) платіжний баланс;

в) державний бюджет;

г) валютний курс.

6. До розрахунків за поточними операціями, що включаються у платіжний баланс країни, не входять:

а) торговий баланс;

б) баланс міжнародних послуг;

в) залучені іноземні інвестиції;

г) експорт і імпорт товарів.

7. Номінальний обмінний курс – це ціна валюти будь-якої країни, виражена у певній кількості:

а) іншої валюти;

б) доларів США;

в) іншої валюти з числа з вільно конвертованих;

г) золота.

8. Пряме котирування – це:

- а) ціна одиниці національної валюти, виражена за її купівельною спроможністю відносно певного набору товарів і послуг;
- б) ціна одиниці іноземної валюти, виражена в одиницях національної валюти;
- в) ціна одиниці національної валюти, виражена в одиницях іноземної валюти;
- г) ціна одиниці іноземної валюти, виражена за її купівельною спроможністю відносно певного набору товарів і послуг.

9. Валютні інтервенції – це:

- а) операції центрального банку на відкритому ринку з купівлі-продажу цінних паперів з метою нейтралізації впливу валютних спекуляцій;
- б) спекуляція валютними цінностями у порушення правил валютних операцій;
- в) операції центрального банку з купівлі – продажу іноземної валюти з метою впливу на обмінний курс;
- г) витіснення однією валютою іншої на валютному ринку.

10. Внаслідок девальвації національної валюти:

- а) ціни імпорту знизяться, а конкурентоспроможність національної продукції підвищиться;
- б) ціни імпорту підвищаться, а конкурентоспроможність національної продукції знизиться;
- в) ціни імпорту і конкурентоспроможність національної продукції підвищаться;
- г) ціни імпорту і конкурентоспроможність національної продукції знизяться.

Використана література: [1; 5; 12; 13; 19; 21]

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Агапова Т.А., Серегина С.Ф. Макроекономіка: Учебник. М.: МФПУ Синергія, 2013. 560 с.
2. Бабіч Д.В., Гаврилук В.Т. Макроекономіка: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Х.: Харк. приват. музей міс. садиби, 2012. 319 с.
3. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. 4-те вид. К.: Знання-Прес, 2009. 743 с.
4. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. К.: Атіка, 2009. 368с.
5. Базилінська О.Я. Макроекономіка. Навчальний посібник. 2-ге вид., випр. К.: Центр учбової літератури, 2009. 442 с.
6. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 672 с.
7. Данилович-Кропивницька М.Л., Стецюк П.І., Тивончук І.О. Макроекономіка: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. 290 с.
8. Іванюк Т.І. Макроекономіка: навч. посіб. К.: КНУБА, 2010. 112 с.
9. Кліменко О.М., Крюкова О. М., Бріль М. С. Макроекономіка: навч. посіб. для самот. вивч. дисципліни. Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. 135 с.
10. Лагутін В.Д., Пронкіна Л.І. Макроекономіка: навч. посіб. К.: [б. в.], 2012. 267 с.
11. Макаренко П.М., Калініченко О.В., Дивнич О.Д. Макроекономіка: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 363 с.
12. Макроекономіка: базовий електронний текст лекцій / Укладачі: проф. Малий І.Й., проф. Радіонова І.Ф., доц. Куценко Т.Ф., доц. Федірко Н.В. та ін. К.: КНЕУ, 2017 200 с. URL: http://feu.kneu.edu.ua/ua/depts4/mdu/disciplines_of_bachelor_level_mdu/macroeconomics/
13. Малиш Н.А. Макроекономіка: навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 184 с.
14. Панчишин С.М. Макроекономіка: Навч. посіб. для студентів ВНЗ. 2-ге вид., стер. К.: Либідь, 2002. 616 с.
15. Резнік Н.П., Талавирия М.П., Пащенко О.В. Макроекономіка: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Вид. 2-ге, допов. і перероб. Київ: КиМУ, 2015. 554 с.
16. Талавирия М.П., Пащенко О.В. Макроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Лисенко М. М. [вид.], 2012. 551 с.
17. Тюхтенко Н.А., Синякова К.М. Макроекономіка: навч. посіб. для студентів ВНЗ. 2-е вид., допов. та перероб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 351 с.
18. Шупик І.І., Песцова-Світалка О.С. Макроекономіка: навчально-методичний комплекс: навч. посіб. Полтава: [б. в.], 2011. 375 с.

Допоміжна

19. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: практикум: навч. посіб. / за ред. В.Д. Базилевича. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Знання, 2010. 550 с.
20. Брюханов М.В. Макроекономіка. Практикум з використанням Excel: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2012. 474 с.

21. Гронтковська Г.Е., Косік А.Ф. Макроекономіка. Практикум. К.: Центр учбової літератури, 2011. 400 с.
22. Дорнбуш Р., Фишер С. Макроекономіка / Пер. с англ. М.: Изд-во МГУ: ИНФРА-М, 1997. 784 с.
23. Золотарчук В.В. Макроекономіка: Учебник. М.: ИНФРА-М, 2013. 608 с.
24. Калініченко О.В., Плотник О.Д. Макроекономіка. Практикум: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 656 с.
25. Карман С.В., Почерніна Н.В. Макроекономіка: навч. посіб. для самост. роботи студентів. Мелітополь: Вид. будинок ММД, 2012. 223 с.
26. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег: Пер. с англ. М.: Прогресс, 1978.
27. Круш П. В. Макроекономіка та її регулювання: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Каравела, 2009. 419 с.
28. Лебединська Л.Д. Макроекономіка: Курс лекцій для студентів економічних спеціальностей ВНЗ. Чернігів: КП «Видавництво «Чернігівські береги»», 2002. 128 с.
29. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Макроекономіка: Л.: Просвіта, 1997. 328 с.
30. Макроекономіка: конспект лекцій: для студ. спец. «Міжнародна економіка» ф-ту менеджменту та маркетингу форми навчання «Друга вища освіта» / Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т» ; [уклад. В.В.Дергачова]. К.: НТУУ «КПІ», 2011. 115 с.
31. Макроекономіка: навч. посіб. / [Володіна І. М. та ін.]; за заг. ред. В.П.Решетило. Х.: ХНАМГ, 2009. 295 с.
32. Макроекономіка: навч. посіб. / [Пономаренко О.О. та ін.; за заг. ред. Кліменко О. М.]. Х.: ІНЖЕК, 2011. 259 с.
33. Макроекономіка: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.І. Зверяков [та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Зверякова. О.: Пальміра, 2007. 247 с.
34. Манків Г. Макроекономіка. Підручник для ВНЗ. Пер. з англ. К.: Основи 2000. 588 с.
35. П'ясецька-Устич С.В. Макроекономіка. Практикум: навч.-метод. посіб. для студентів екон. спец. Ужгород: РІК-У, 2017. 270 с.
36. Радіонова І.Ф., Бурлай Т.В., Алімпієв Є.В. Макроекономіка-2: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2009. 423 с.
37. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія та політика: Підручник. К.: Таксон, 2004. 348 с.
38. Самюелсон П.Л., Нордгауз В.Д. Макроекономіка: Пер. з англ. К.: Основи, 1995. 573 с.
39. Семененко В.М., Семененко О.В. Макроекономіка: (модульний варіант): навч. посіб. К. : КНУТД, 2011. 331 с.
40. Тарасевич Л.С., Гребенников П.И., Леусский А.И., Макроекономіка: Учебник для бакалавров. М.: Юрайт, 2013. 686 с.
41. Хрупович С., Ціх Г. Макроекономіка: теорія і практика: [навч. посіб.]. Т.: Вид-во ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2013. 279 с.

42. Шупик І.І., Песцова-Світалка О.С., Березіна Л.М. Макроекономіка: практик. курс: навч. посіб. для дистанц. навч. та самост. вивч. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 263 с.
43. Шупик І.І., Песцова-Світалка О.С., Березіна Л.М. Макроекономіка: теорет. курс: навч. посіб. для дистанц. навч. та самост. вивч. Полтава: РВВ ПДАА, 2010. 238 с.
44. Шупик І. І. Макроекономіка в поняттях, схемах, таблицях: навч. посіб. Полтава: РВВ ПДАА, 2012. 167 с.
45. Blanchard, Olivier J., Fisher Stanley. Lectures on Macroeconomics. The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, England. Sixth printing, 1993. 659 p.
46. Burda M., Wyplosz C. Macroeconomics: a European text. 3. ed. Oxford: Oxford UP, 2001. XXXVI, 572 p.
47. De Long, J. Bradford. Macroeconomics: updated ed. Rev. ed. Boston [etc.]: Irwin: McGraw-Hill, 2002. XXVI, 523 p.
48. De Long, J. Bradford. Study guide for use with macroeconomics: updated edition. Boston [etc.]: McGraw-Hill: Irwin, 2002. 430 p.
49. Frank, R.H., Bernanke B.S. Principles of macroeconomics. Boston [etc.]: McGraw-Hill: Irwin, 2001. 504 p.
50. Gwartney, James D. Macroeconomics: private and public choice. 9. ed. Fort Worth: The Dryden press, 2000. 606 p.
51. Mankiw, Gregory. Macroeconomics (7th Edition). Worth Publishers, 2010. 588 p.
52. Mankiw, Gregory. Principles of Macroeconomics (6th ed.). Mason: South-Western, 2012. 784 p.
53. McConnell, C.R., Brue S.L. Economics: principles, problems, and policies. 14. ed. Boston [etc.]: Irwin McGraw-Hill, 1999. 845 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Назва	Офіційний сайт
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	http://www.me.gov.ua/
Міністерство фінансів України	https://www.minfin.gov.ua/
Національний банк України	http://www.bank.gov.ua/
Державна фіскальна служба України	http://sfs.gov.ua/
Державна служба статистики України	http://www.ukrstat.gov.ua
Національна бібліотека України ім. І.В.Вернадського	http://www.nbuv.gov.ua/
Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України	http://www.niss.gov.ua/
Урядовий портал	http://www.kmu.gov.ua/
Економіка для студентів	http://gufer.net/
BusinessViews Экономика	https://businessviews.com.ua/